

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ, ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ТА МИСТЕЦТВ ІМЕНІ В. ВОЛОШИНОЇ
КАФЕДРА МУЗИКОЗНАВСТВА, ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ХОРЕОГРАФІЇ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Становлення і розвиток музичного фестивального руху на Вінниччині»

Студентки 2 курсу групи ММ,
Галузь знань 02 Культура і мистецтво
Спеціальності 025 Музичне мистецтво

Грицюк Ірини Юріївни

Науковий керівник – канд.мист., доц.

Верещагіна-Білявська О.Є.

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

Вінниця-2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. МУЗИЧНІ ФЕСТИВАЛІ УКРАЇНИ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	
1.1. Специфіка фестивального руху в окремих регіонах України	6
1.2. Музичні акції як складова фестивального руху.....	9
1.3. Становлення фестивального руху на Вінниччині в останній третині ХХ століття.....	15
РОЗДІЛ II. МУЗИЧНІ ФЕСТИВАЛІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ ВІННИЧЧИНИ	
2.1. Фестивалі класичної музики.....	22
2.2. Фестивалі органної музики.....	32
2.3. Фестивалі сучасної і джазової музики.....	40
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53

Вступ

Сучасний культурний простір України характеризується потужним розвитком фестивального руху. У значній мірі саме завдяки чисельним фестивалям на теренах нашої держави розвивається виконавство в усіх жанрах мистецтва. На сьогодні можна стверджувати, що фестивальний рух став суттєвим імпульсом до самоствердження та прояву індивідуальності активної молоді у ХХІ ст. Звичайно, що на активізацію українського фестивального руху вплинули зміни, що розпочалися в останньому десятилітті минулого століття.

Періодом, який ми вважаємо базовим в становленні фестивального руху в Україні, є час панування Радянської влади (1922–1991), яка, здебільше, не сприяла розвитку національної культури. Проте, радянська ідеологія потребувала потужних засобів і форм впливу на свідомість громадян, щоб була максимально притуплена індивідуальність. Право на самовираження митців обмежувалось встановленими правилами. Союз республік мав одну мову, одну партію, одну мету, якій підпорядковувались усі сфери життя. В мистецтві цей історичний період називають епохою «соціалістичного реалізму»¹. Культура мала чіткий зрозумілий план, за яким мали рухатись всі підпорядковані установи. Всі масові заходи проводились під гаслами «Мир! Труд! Май!», «Слава труду!», які, зрозуміло, не мали нічого спільного з самовираженням митців, переданням особливого колориту власної нації. Не говорячи про масові переслідування письменників, композиторів, в творах яких керівництво бачило не зазначені в протоколах ідеї, що могли змусити слухачів замислитись про істинність гасел. Проте, саме в цей період й активно розвивається соціалістичний фестивальний рух.

¹ псевдохудожній метод, проголошений єдиною можливою і найдосконалішою у радянській літературі, по суті – набір жорстких догм і шаблонів. Визначальними для нього були позалітературні й позаестетичні принципи: партійність (висловлення у творі позиції Компартії як єдиної можливої ідеї), перекинуті поняття народності та інтернаціоналізму, крайня заангажованість.

Модифіковані форми фестивалю в Україні отримали своє повноцінне втілення вже за часів незалежності.

Практика проведення фестивалів як форми дозвілля активізувала наукову діяльність. У працях дослідників фестиваль почали розглядати як перспективний напрям розвитку культури, актуальну форму презентації різних видів мистецтва, що ефективно впливає на відродження й розвиток національного культурного надбання. Сьогодні є немало наукових розвідок, присвячених різним аспектам фестивального руху, але практично немає історіографічних.

Відносно активною можна визнати роботу науковців, предметом розгляду яких стали музичні фестивалі. Сучасні музичні фестивалі стали предметом дисертаційних досліджень Б. Шведа, який розглядає тенденції, концепції, функції, акультураційні та інкультураційні процеси міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні («Київ Музик Фест», «Контрасти», «Два дні і дві ночі», «Форум музики молодих») [40]. С. Зуєв досліджував музичний фестиваль як семіотичне утворення та його функціонування в семіосфері міста [13].

Фестивальний рух на Вінниччині певною мірою був розглянутий у дослідженні Ю. Москвічової. Аналізуючи особливості розвитку культурно-мистецьких процесів, що відбуваються в період після відновлення державної незалежності України, В.Москвічова за допомогою соціологічного аналізу описала динаміку провідних фестивалів регіону (фестивалі «VINNYTSLIA JAZZFEST», «Музика в монастирських мурах», «Струни вічності», «Зоряна мрія», «ВІННИЦЯнський», «Подільська лялька», «Барвінкове кружало», «Живий вогонь», «Operafest-Tulchyn» та ін.). Дослідниця висвітлила організаційні особливості (кількісні показники, географію учасників, охоплення сценічних майданчиків тощо) процесу проведення зазначених культурно-мистецьких проєктів [23].

Окремі фестивалі на Поділлі були проаналізовані у дисертаціях Т.Бурдейної-Публіки [7] та С.Іскри [14]. Та протягом останнього десятиріччя

фестивальний рух на Вінниччині отримав настільки потужний розвиток, з'явилася низка нових фестивалів, що потребують свого наукового осмислення. Усе зазначене актуалізує обрану тему кваліфікаційної роботи «Становлення і розвиток музичного фестивального руху на Вінниччині».

Об'єктом дослідження постають фестивалі класичної, сучасної та джазової музики в українському соціокультурному просторі часів незалежності, а *предметом* – їх зміст та жанрова специфіка на теренах Вінниччини. Дослідження проводилося з *метою* розкриття феномену подільського фестивального руху у соціокультурному та виховному контекстах.

Заявлена мета дозволила сформулювати наступні *завдання*:

- розкрити специфіку фестивального руху в окремих регіонах України;
- охарактеризувати музичні фестивалі як важливу складову музично-фестивального руху;
- виділити особливості становлення фестивального руху на Вінниччині в останній третині ХХ ст.;
- визначити особливості фестивалів класичної, органної, сучасної і джазової музики, що регулярно проводяться на Вінниччині.

В якості матеріалу дослідження були обрані фестивалі, які проводилися не лише на теренах Вінниччини, але й за її межами:

- *класичної музики* «LvivMozArt» (Львів), «Музика Ф.Шопена просто неба» (Житомирська область), «Фестиваль ім. П.І. Чайковського та Н. Ф. Фон Мекк» (Вінниця);
- *органної музики* «Органум» (Суми), «Музика в монастирських мурах» (Вінниця);
- *сучасної музики* «AtlasWeekend» (Київ), «GogolFest» (всеукраїнський), «Contemporary music days in Vinnitsya» (Вінниця);
- *джазової музики* «Vinnytsia Jazz Fest» (Вінниця).

Аналіз акцій та програма фестивалів з інших регіонів України необхідний був для порівняльної характеристики при вивченні музичного фестивального руху на Вінниччині.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

Основні результати магістерського дослідження викладено у двох одноосібних статтях «Фестивальний рух на сучасній Вінниччині», «Українські фестивалі органної музики: спроба культурологічного аналізу».

РОЗДІЛ I. МУЗИЧНІ ФЕСТИВАЛІ УКРАЇНИ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

1.1. Специфіка фестивального руху в окремих регіонах України

Одна з соціокультурних особливостей ХХІ століття – значна роль масової інформації, що поширюється через мережу інтернет на всіх соціальних платформах, через кіно і телебачення тощо. Вона по особливому впливає на свідомість людини та її життєву позицію. На території незалежної України одним із найпоширеніших масових культурних явищ є фестивалі, як один з головних способів обміну досягненнями в галузі мистецтва. Фестивалі є феноменом сучасної культури, що потребує вивчення і аналізу. Подібні мистецькі заходи привертають увагу молоді, тому особливо важливим є виховний вплив фестивального руху.

На теренах сучасної України відбуваються різноманітні фестивалі. Це можуть бути сезонні фестивалі їжі (на кшталт «Food Fest»), фестивалі на території певних історичних пам'яток, під час яких відтворюються події минулих часів («Середньовічний Хотин»), музичні або театральні фестивалі тощо.

Класифікувати фестивалі можна за різними ознаками: тематикою, тривалістю проведення, періодичністю, джерелами фінансування тощо. Одним із варіантів класифікації може бути розподіл фестивалів на етнофестивалі, гастрономічні фестивалі, історичні фестивалі, присвячені певному сільськогосподарському дійству та змішані фестивалі. Спільним для них всіх є наявність загальної мети. Нею може бути популяризація певного регіону чи міста, культурного явища, що представлене на певній території, збір коштів на відновлення пам'ятки архітектури тощо. Аналізуючи існуючі на сьогоднішній день мистецькі фестивалі Вінниччини їх можна класифікувати як музичні, хореографічні, літературно-мистецькі, фольклорні, фестивалі театрального та кіномистецтва, фестивалі візуального мистецтва. До окремої категорії відносимо фестивалі присвячені національній культурі.

Різні культурно-мистецькі заходи та регіональні проекти нашого міста мають одну спільну рису, тенденцію до конкурсно-фестивальної реалізації. На думку Ю.Москвічової можна виокремити два основних напрямки мистецьких проектів регіону – академічний та фольклорний [23].

Велика кількість міжнародних культурно-мистецьких проектів презентують слухачам академічне музичне мистецтво різних стильових напрямків, починаючи від класичної, духовної до сучасної авангардної музики та джазу. До значної більшості регіональних фестивалів відносяться фестивалі музичного фольклору та народної творчості.

Вінницькі музичні фестивалі складають окрему групу і мають найдовшу історію проведення. За класифікацією М.Шведа, їх можемо визначити як концептуальний вид фестивалів. Вони поділяються на групи:

- монографічні (Міжнародний фестиваль класичної музики ім. П.І. Чайковського та Н.Ф. Фон Мекк; Мистецький проект «Хорові асамблеї М. Леонтовича»)
- фестивалі окремої епохи чи стилю (Джазовий фестиваль «VINNYTSIA JAZZFEST»; Форум молоді музики «Барви музики ХХ сторіччя. Авангард. Класика. Джаз»; Міжнародний органний фестиваль «Музика в монастирських мурах», «Contemporary music days in Vinnitsya»);
- виконавські (Всеукраїнський фестиваль-конкурс кобзарського мистецтва ім. В. Перепелюка «Струни вічності»; Естрадний дитячо-юнацький фестиваль «Музична парасолька»; Фестиваль-конкурс юних виконавців «Подільський водограй»; фестиваль-конкурс хорового мистецтва ім. П. Муравського);

Серед визнаних міжнародних мистецьких проектів – фестивалі-конкурси театрального («Подільська лялька») та хореографічного («Барвінкове кружало») мистецтв.

Процес децентралізації влади також вплинув на фестивальний рух, адже відтепер територіальна громада, що забажає провести день міста чи фестиваль, має локальне фінансування, яке значно полегшує їх реалізацію.

Завдяки цьому у Вінницькій області можемо спостерігати зростання кількості обласних мистецьких заходів. Зокрема у 2018 році під керівництвом Управління культури і мистецтв Вінницької області було проведено 86 масових заходів. Серед яких констатуємо фестивалі обласні («Подільські барви», фестиваль-конкурс візуального мистецтва «Арт-Олімп»), всеукраїнські (Всеукраїнський фестиваль «Дні козацької слави»), міжнародні («Опера Фест Тульчин»), а також регіональні («Жмеринський камертон») та всеукраїнські конкурси («Подільська весна»). До мистецьких акцій також відносимо різноманітні виставки, пленери (обласний пленер народного малярства), творчі вечори, звіти творчих колективів тощо.

Велика кількість таких заходів спрямована на пошук, розвиток, агітацію до вступу в мистецькі заклади талановитих дітей Вінниччини. Проте, як ми вказували вище, поміж творчої складової, має бути виховна функція. Саме на таких заходах ми можемо допомагати дітям сформувати правильний погляд, повагу до частини історії наприклад, також, розвивати комунікабельність, тощо.

1.2. Музичні акції як складова фестивального руху

Рушійною силою, що дала поштовх для поширення фестивального руху в Україні в 1990-х роках став розпад Радянського Союзу. Політика СРСР передбачала проведення конкретних тематичних заходів, тематика і зміст яких диктувало керівництво. З усуненням ідеологічного тиску утворився так званий «фестивальний бум», що спричинив появу маси різнопланових заходів в провінційних містах, в основу яких були покладені самопроголошені культурні цінності. Зменшення фінансування сфери культури призвело до часткового припинення функціонування системи гастролей, однак супроводжувалося дією певної «культурної інерції», обумовленої традиціями визнаної в світі академічної музичної школи. Цей момент зламу відзначився пошуками нових шляхів розвитку, в тому числі «оптимальних» форм існування мистецтва, зокрема музичного. Зважаючи на

це, на початку 1990-х років популярності набуває саме фестиваль як альтернатива концертному сезону та резонансний засіб демонстрації культурної значущості певного просторового явища, об'єкту.

Фестивалі сучасної музики дозволили приєднатись сучасній українській музиці до світових художніх процесів шляхом встановлення творчих контактів між українськими митцями та впливовими західними виконавцями, критиками, видавцями й музичними менеджерами. Також, фестивалі сприяли вихованню цілої плеяди композиторів і виконавців, які спеціалізуються на виконанні сучасної музики.

Досліджуючи тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики за часів незалежності, М.Швед пропонує розподілення фестивалів за формою організації та концепцією на дві групи. До першої групи відносяться фестивалі, що продовжили традиції пленумів Спілки композиторів, які використовували напрацьовані форми стосунків з державними структурами, виконавськими колективами, оргкомітетами. Фінансування таких фестивалів відбувалось з державного чи міського бюджетів, відповідно тематика і концепція відповідали державному замовленню. Від колишніх пленумів фестивалі перейняли функцію звіту Спілки композиторів, відсутність чіткої концепції, виконавство за «збірним» принципом. Щоб відповідати вимогам сучасності, фестивалі набули і нових рис, які полягали в залученні іноземних творів та зразків європейської та української класики, невеликої кількості переважно солуючих іноземних виконавців, а також європейської класики ХХ століття [41].

На фестивалях започаткували і новий для українського глядача жанр художньої комунікації – майстер-класи учасників фестивалю.

До фестивалів першої групи М.Швед відносить київські фестивалі «Київ мюзик фест», «Музичні прем'єри сезону», та частково «Форум музики молодих». Ми вважаємо доцільним до цієї групи додати «Голосієве 88», «Червона Рута».

До фестивалів другої групи належать заходи, в яких відсутня пряма участь державних органів, проте є команда однодумців та чітка концепція. Особлива увага приділялась просвітницькій функції – популяризації світових авангардних течій, напрямків, в основному західноєвропейського походження, що знаходили фінансування у міжнародних інституціях («Pro Helvetia», Польський інститут, Гете Інститут, Фонд «Відродження»).

Організатори орендували звукове, світлове обладнання, сцену, велику увагу приділяли «формату» концертних номерів в межах концепції. Зазвичай виконувались твори авангардних композиторів для середнього-молодшого віку слухачів та твори композиторів-шестидесятників. М.Швед вказує, що фестивалі такого виду були започатковані в 1995 році і одними з перших були «Два дні і дві ночі» (Одеса) «Контрасти» (Львів). До цієї групи ми вважаємо доцільним додати «Рок-Екзистенція» (Київ 1995), «Коловорот» (Харків 1998), «Чорноморські ігри» (1998). Проте, аналізуючи літературу, ми бачимо, що тенденції до таких фестивалів були ще на початку 1990-х років. Їх можна спостерігати на прикладі фестивалів «Пікейні жилети» (Одеса 1991), «Тарас Бульба» (Рівне 1991), «Таврійські ігри» (Херсон 1992), «Terroraiser Metal Fest» (Вінниця 1994), «Альтернатива» (Львів 1994-96).

Вважаємо за доцільне охарактеризувати конкретні фестивалі з обох груп. Серед форумів, що вже мають свою історію, традиції, сформовану публіку, виділяємо «Київ мюзик фест». Засновниками фестивалю стали Міністерство культури України та Національна спілка композиторів України за ініціативи члена спілки композиторів І.Карабиця. Перший фестиваль відбувся в 1990 році і проводиться по сьогоднішній день.

Метою фестивалю було оголошено популяризацію сучасної української та світової музики та введення української музики у світовий художній контекст. Фестиваль проводиться щорічно в Києві наприкінці вересня – початку жовтня. Програму першого фестивалю склали твори сучасних українських композиторів (Л.Дичко, Б.Фільц, Г.Ляшенка, В.Сільвестрова) та зарубіжних (Д. Гоу (Велика Британія), Дж. Корільяно,

В.Олбрайт, Дж. Крамб, Дж. Різ (усі – США), М.Цур (Ізраїль), В.Ланн (Нідерланди – США), О.Беннінгоф (Німеччина), Б.Шаффер (Польща – Австрія).

Концерти фестивалю проводились в Колонному залі Національної філармонії України, Великому та Малому залі НМАУ, Будинку органної музики, Будинку вчених та інших залах.

Окрім концертів на фестивалі були представлені і інші форми роботи. Серед заходів фестивалю були представлені і інші жанри комунікації – майстер-класи, творчі зустрічі, круглі столи, семінари тощо.

З 1991 по 1995 рік в рамках фестивалю проводився Міжнародний конкурс композиторів імені М. та І. Коців.

З 2000 року щорічно відбуваються міжнародні наукові конференції.

У 2002 році на фестивалі відбулася презентація книги «Борис Лятошинський. Епістолярна спадщина», яка супроводжувалась виконанням творів цих композиторів.

На першому фестивалі була започаткована традиція обов'язкового виконання творів Б.Лятошинського, а з 2000 року додали ще і виконання творів І.Карабиця.

Серед особливостей фестивалю були і прем'єрні виконання творів українських композиторів. Було виконано Літургію для сопрано й чоловічого хору а капела Л. Дичко, Камерний концерт для ансамблю солістів О. Левковича, Концерт для гітари й камерного оркестру К. Віленського, Квартет для саксофонів І. Кириліної, Симфонію № 4 О.Красотова, Концерт для бандури й оркестру народних інструментів Я. Лапинського, «Поезію випадкового» для електронних звуків і фортепіано О.Назарова, сюїту «Musica rustica» П. Петрова-Омельчука (усі – 1990), камерну симфонію «Музика літа» В. Бібика (1993), камерні кантати «П'єро мертвопетлює» для контртенора й ансамблю (1994) і «Дон Жуан з Коломиї» (1995) О. Козаренка, «Диптих» для хору (1995) й «Гімн 2001 року» для струнних (2001) В. Сильвестрова,

концерт «Швейцарські фрески» Л. Дичко (2002), 24 каприси для великого симфонічного оркестру Н. Паганіні – М. Скорика (2005) та інші.

Цього року відбувся ювілейний XXX Міжнародний фестиваль «Київ Музик Фест-2019», що розпочався 27 вересня і тривав 11 днів. Цьогорічний фестиваль отримав підтримку від Посольства Аргентини, Інституту Адама Міцкевича (Польща), Посольства Італії в Україні, Італійського інституту культури в Україні, фестивалю «Italia Festival Varosso», Посольства Австрії в Україні.

Програму фестивалю відкрила всеукраїнська учнівська конференція «Мистецтво без меж: шлях до науки». Вперше на фестивалі прозвучав «Rejouissance Orchestra» та молодіжний камерний оркестр «Rejouissance», які виконували твори українських, польських, білоруських, аргентинських композиторів. Також, були проведені різноманітні мистецькі проекти («Лятошинський єднає: Chamber concert», «Музика кіносвіту Кшиштофа Зануссі», «Музичний діалог: Україна – Італія», «Музичний діалог: Україна – Польща», «Музичний діалог: Україна – Австрія»), майстер-класи (скрипаля та диригента Ф. Гульєльмо, перкусіоніста Г.Б.Зоммера (Німеччина), творчі зустрічі (з режисером К.Зануссі (Польща), з перкусіоністом Г.Б.Зоммера (Німеччина).

2019 рік був насичений пам'ятними датами про які не одноразово згадували на фестивалі 110 років від дня смерті Д. Січинського 40 років від дня смерті С. Людкевича, 80-річчя Л.Дичко, 90-річчя від дня народження засновника Ансамблю класичної музики імені Бориса Лятошинського Віктора Іконника.

Не дивлячись на різноплановість і широкий спектр країн, твори яких виконувались впродовж фестивалю в день відкриття і закриття фестивалю звучали твори українських композиторів І. Карабиця, Л. Грабовського (Україна – США), М. Скорика, В. Сильвестрова, А. Веделя – Л. Дичко, Л. Дичко, Є.Станковича, І.Тараненка.

Серед фестивалів другої групи, одним із перших був міжнародний фестиваль сучасної музики в Львові «Контрасти», що веде свою історію з 1995 року. Як було зазначено вище у фестивалів другої групи відсутня фінансова державна підтримка і організаторами виступає група однодумців. Організаторами, засновниками першого фестивалю були диригент Роман Ревакович, композитор Юрій Ланюк, музикознавець Ярема Якуб'як, композитор Мирослав Скорик, композитор Олександр Щетинський. Директором фестивалю з 1995 року вважається музикознавець, диригент, з 2006 року генеральний директор Львівської державної філармонії Володимир Сивохіп.

З початку існування фестивалю концепцією була популяризація сучасної авангардної і експериментальної музики, як вказують організатори взірцем був міжнародний польський фестиваль «Варшавська весна». Проте, з часом концепція стала менш радикальною і почали використовуватись твори європейських композиторів-класиків, українських композиторів XIX століття і багато інших. Метою нової концепції В.Сивохіп називає знайомство Львів'ян з найкращими виконавцями світу і презентація сучасної української музики в контексті світової.

Фестиваль проводиться щорічно в Львові на початку жовтня і триває близько 20 днів. На фестиваль щорічно запрошують композиторів, виконавців з України, Азербайджану, Чехії, Швейцарії, Італії, Німеччини, Польщі, Франції, Росії, США, Австрії, Великої Британії а також колективи – Академічний симфонічний оркестр Львівської філармонії, Академічний камерний оркестр «Віртуози Львова», Молодіжний симфонічний оркестр «INSO-Львів», хор «Wiener Vocal Ensemble», Львівський камерний оркестр «Академія», Хмельницький камерний оркестр, Камерний хор «Глорія», Галицький академічний камерний хор і багато інших.

В цьому році був проведений ювілейний XXV фестиваль, партнерами якого стали Action Musicale Pierre Wissmer (Франція), Goethe-Institut в Україні, Посольство Ізраїлю в Україні, Посольство Литви в Україні,

Міністерство культури і національної спадщини Республіки Польща, Інститут Адама Міцкевича (Польща), Promoziun da la Cultura Chantun Grischn (Швейцарія), Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької, Львівський органний зал, Мистецьке об'єднання «Коза» (м.Тернопіль), Кінотеатр «Ліра» (м.Київ).

Програма фестивалю включала в себе 14 концертів симфонічної, камерно-інструментальної, електроакустичної та вокальної музики, міжнародні майстер-класи нової музики COURSE (п'ятьма композиторами з Австрії, Німеччини, Польщі, Туреччини та України, що проводили лекції та семінари для дванадцяти відібраних молодих композиторів з України, Південної Кореї, Туреччини та Білорусі). Також, вперше був показаний новий формат у приміщенні філармонії – «Ніч Контрастів», який передбачав представлення найновіших тенденцій в сучасній інструментальній та електронній музиці, а також показ мультимедійних проєктів.

Фестивальні події відбуватимуться у приміщенні Львівської національної філармонії, Дзеркальній залі Львівської національної опери та Органному залі. Окрім цього, фестиваль також представлятиме проєкт польського колективу Neo Electric Quartet ще у двох українських містах: Києві (кінотеатр «Ліра») та Тернополі (недобудована Обласна бібліотека). Гостями Фестивалю були композитори та виконавці з Німеччини, Австрії, Швейцарії, Франції, Ізраїлю, США, Південної Кореї, Туреччини, Польщі, Литви, Росії, Білорусі та України.

1.3. Становлення фестивального руху на Вінниччині в останній третині ХХ ст.

1970-і роки в українській культурі виявились роками жорсткого ідеологічного тиску радянської системи на усе українське. В цей період, який увійшов в історію радянської культури під назвою «епохи застою». Однією з найважливіших ідеологем було гасло інтернаціоналізації культури і ствердження псевдокультури «єдиного радянського народу». Водночас цей

період був насичений різноманітними фестивальними заходами, які б демонстрували єдність національних культур в межах ідеї єдиної нації «радянського народу». Це яскраво проявлялось і на Вінниччині.

Одними з перших, хто заснував фестивальний рух на Вінниччині стала Вінницька обласна філармонія. У 70-80-х роках ХХ сторіччя популярності набуває всесоюзний фестиваль «Зорі над Бугом» (1978-1989). Особливість фестивалю полягала в залученні усіх районних центрів, де проходили концерти. Це дало змогу тисячам слухачів з маленьких містечок і сіл, мати змогу почути та побачити найвідоміших в Україні і Союзі співаків, кіноакторів, артистів розмовного жанру, артистів вокально-інструментальних ансамблів та народні колективи. На фестивалі частими гостями були Й. Кобзон, Л. Лещенко, С. Ротару, В. Толкунова, Н. Матвієнко, Ю. Богатіков, А. Роговцева, Р. Кириченко, В. Леонт'єв та інші відомі виконавці.

У 2012 році в селі Воробіївка Немирівського району відбулось відновлення Всеукраїнського фестивалю народної творчості «Зорі над Бугом». Усі райони Вінниччини мали змогу представити не лише зразки художньої творчості, але і особливості побуту, вишивки, гончарної справи кожного куточку регіону. На фестиваль були запрошені народні артисти України Н. Бучинська, В. Степова, Данилець, скрипаль-віртуоз В. Попадюк, а також молоді артисти – М. Яремчук та А. Матвієнко.

Дещо пізніше, наприкінці 1980 – початку 1990-х років у Вінниці були започатковані фестивалі, які в майбутньому не мали продовження, проте зробили великий внесок в соціокультурний розвиток області. Серед них проекти реалізовані Вінницької обласною філармонією Моцартівський фестиваль (1986 р.), «Бах та його епоха» (1995 р.), «Амадеус» (1996 р.), «Шопеніана ХХ» (1999 р.), «Бетховенські асамблеї» (2000 р.).

Із здобуттям Україною незалежності фестивальний рух дещо послабився, в силу об'єктивних причин. Одним із ключових моментів становлення фестивального руху у будь-якому регіоні незалежної України, в тому числі і Вінниччини, важливу роль відіграв політичний і економічний

контекст. Як наслідок довготривалого ідеологічного та естетичного руйнування української культури різкий, безповоротний перехід до впровадження національного в культуру відбувся досить тривалий час.

Не завершення цього процесу ми можемо спостерігати і в наш час, що виражається в орієнтації широких мас на зразки західного чи російського мистецтва.

Зміна відношення населення в бік любові, цінності до свого і відторгнення чужого – довготривалий процес, до якого мають бути залучені усі сфери впливу на культурні маси, у тому числі й діяльність філармонічних товариств, концертних і театральних організацій тощо.

Процес переосмислення, перетворення в Україні наприкінці ХХ сторіччя відбувався в умовах складного економічного становища, що явно гальмувало перехід до глобальних змін, що були спрямовані на побудову незалежної європейської держави з самостійною національною культурою та стабільною економікою.

Поставивши перед молодого державою завдання відродити і зберегти національну самобутність, тогочасні галузі культури України встановили курс на докорінне реформування, зміни систем організації культурного процесу, піднесення значення культури в державотворчих процесах.

Перші роки незалежної України були досить складними для українського народу в усіх галузях суспільного життя. Здобута незалежність в певному сенсі стала випробуванням для всієї країни.

З 1990-х років Вінниччина поступово «пробуджувалась» від комуністичної пропаганди цінностей, що призвело з одного боку до пробудження демократичних, нових політичних, діяльних громадських сил, а з іншого до початку десятиліть масових пошуків нових форм ефективної господарської роботи, спроб регіональної стабілізації, самостійних виходів на міжнародний ринок праці.

Після ліквідації командно-адміністративної вертикалі в управлінні системою культури, починають активно вводитись принципи поширення

культурного плюралізму, множинності, різноманіття форм культурного життя. Нові культуротворчі тенденції проявились у модифікації системи управління у сфері мистецтва. «У такому руслі набуття свободи в розвитку культури, яка так необхідна її природі, відбувається зняття ієрархічного управління сферою культури, поступове зростання самостійності розвитку культури в регіонах, яке завершилось постановою Колегії Міністерства культури про підпорядкування обласних управлінь культури місцевим органам влади. Нові умови функціонування культури призводять до зростання ступенів свободи в діяльності культурних закладів, до строкатості напрямків духовного життя як однієї з умов поновлення самодостатнього розвитку культури» [12].

Отримавши певну свободу, працівники культури почали експериментувати в сферах організації діяльності закладів та художній творчості. Виникають різноманітні творчі аматорські колективи, мистецькі товариства, відкриті до співпраці із зарубіжними організаціями та митцями. Це відрізнялось від курсу обраного державою і призвело до зміни культурної концепції, появи нових форм художньої комунікації, і, як наслідок, до формування нового типу національної культури.

Проаналізувавши принципи державної культурної політики України у контексті євроінтеграційних викликів ХХІ ст. доктор історичних наук В. Корнієнко знаходить шляхи культурної трансформації, які радить розглядати у вигляді рівнів формування нового типу національної культури:

1. *Рівень ідеологічної трансформації.* Характеризується трансформацією системи цінностей, що яскраво проявляється у переході від ідей колективізму до ствердження індивідуалізму.

2. *Рівень символічної трансформації.* Одним з варіанту проявів стає використання культурної спадщини як засобу згуртування спільноти, виховання національної свідомості без урахування національної ідентичності громадян України різного етнічного походження;

3. *Інституційний рівень.* Визначає господарчу трансформацію культурної галузі, поступове запровадження ринкових засад у деяких її секторах, а також правове та адміністративне реформування: зміна законодавчої бази культурної сфери та органів управління нею; обмеження й регламентація втручання держави в культурні процеси; створення юридичної бази для діяльності недержавних культурницьких інституцій.

4. *Побутово-практичний рівень.* Проявляється у трансформації щоденних культурно-дозвіллевих практик сучасних українців, спричиненій як соціально-політичними змінами (розвал ідеологічно-культурної машини тоталітаризму, відкритість до зовнішніх культурних впливів), так і технологічними інноваціями (поширення домашньої аудіо- та відеоапаратури, персональних комп'ютерів, Інтернету тощо) [16].

Розглянувши роботу В.Корнієнка, можемо зробити висновок, що принципи частково вплинули на культурне життя України, проте в 21 сторіччі вважаємо за потрібне більшу увагу приділити символічній трансформації.

Після довготривалої роботи, в 2002 році на засіданні Міністерства культури і мистецтва України Ю.П.Богущий узагальнив десятирічні досягнення в українській культурі і зауважив «факт самоідентифікації, виокремлення української культури, її творців з сірого масиву загально-радянського, а точніше імперського простору, перетворення їх на явище суто українське, національне», що є найголовнішим здобутком у сфері духовного життя. [1]

Вінниця сьогодні має ряд професійних художньо-мистецьких колективів, які беруть активну участь у концертному житті міста, області та у Міжнародних фестивалях та конкурсах:

- ансамбль гарнізонного Будинку культури Повітряних Сил України «Крила України» (художній керівник - заслужений артист України В. Новосад);

- зразковий ансамбль танцю «Радість» (художній керівник Віктор Бойко) та ансамбль спортивного бального танцю «Грація» (художній керівник заслужений працівник культури Олександр Мацюк) міського Палацу дітей та юнацтва;
- зразковий ансамбль танцю «Барвінок» (художній керівник заслужений діяч мистецтв України, Відмінник освіти – Петро Бойко) міського Центру художньо-хореографічної освіти дітей та юнацтва.
- академічний ансамбль пісні і танцю «Поділля» (художній керівник і головний балетмейстер – заслужений артист України Анатолій Кондюк ; головний хормейстер – заслужений артист України Віктор Волков, керівник оркестру Володимир Пиріг, балетмейстери – заслужена артистка України Людмила Кондюк, Віктор Марценюк, завідувачий постановочною частиною Володимир Черевик)

Вище вказані колективи мають свої стилістичні особливості і працюють в напрямках фольклоризм та естрадне мистецтво (представлене широким жанровим спектром від поп- і рок-музики до бального танцю і КВК) вже близько 20 років.

Останніх 10 років великої популярності набуває естрадне мистецтво, на нашу думку це пов'язано з впливом західних країн, що пропагують легкі жанри, зрозумілі твори, свободу прояву особистості. Спираючись на це виникають різноманітні молодіжні вокальні, інструментальні колективи на базі міського палацу мистецтв «Зоря», Будинку офіцерів, Палацу дітей та юнацтва і багато інших. В святкові дні, на сценах міста частіше можна побачити маленьких учнів шкіл-студій, аніж дорослих артистів. До популярних місцевих студій відносимо «Зоряна мрія», «Sharm-s», «Soul dance studio» і багато інших.

Що стосується класичного мистецтва, то за останні 5 років активну роботу розпочала Вінницька філармонія. Під її патронатом функціонують інструментальні колективи симфонічний оркестр (Художній керівник, диригент, заслужений діяч мистецтв України Георгій Курков), академічний

камерний оркестр «Аркада» (Художній керівник, диригент, заслужений діяч мистецтв України Георгій Курков), Біг-банд симфонічного оркестру (диригент – Володимир Ісаков).

У руслі класичного мистецтва розгортається діяльність камерного хору «Вінниця», (художній керівник та диригент – народний артист України професор Віталій Газінський (до 2019 року), Христина Бедзір); репертуар якого складають твори старовинної і сучасної музики.

Отже, охарактеризувавши колективи, що існують у місті, можна стверджувати, що є діяльність спрямована на культурне збагачення регіону. На відміну, від постійною і планомірною діяльністю цих колективів, фестивальні заходи, що є нетривалими, але періодичними, дозволяють залучити до своїх акцій широке коло митців різної жанрової і стильової спрямованості.

Як зазначалось вище, ключовим історичним моментом в становленні фестивального руху на сучасній Україні стало здобуття незалежності. Отримавши Незалежність, українська культура опиняється в особливому становищі, що вимагає пошуку нових ефективних способів презентації мистецтва. Зі скороченням фінансування на зміну постійним гастрольним турам, концертним сезонам приходять культура фестивалів.

Починаючи з 1990-х років фестивальний рух набуває потужного розвитку, охоплюючи все більше міст і сіл. З часом зацікавленість фестивалями можна спостерігати в культурологічних і мистецтвознавчих працях як європейських (Ж. Шабо, Р. Шааль, П. Паві, Ж. Боже-Гарньє), так і вітчизняних науковців (О. Дячкова, Ж. Боже-Гарньє, О. Зінькевич, К. Жигульський, С. Зуєв, А. Пискач, К. Резнікова, І. Сікорська, М. Швед та ін.).

Темою фестивалів і мистецьких проектів нашого міста вже цікавилися різні науковці-культурологи. Деякі фестивалі вінницького регіону у своїй дисертації висвітлює Т. Бурдейна-Публіка [7], також, історію органного фестивалю «Музика в монастирських мурах» розкриває у дисертаційній роботі С. Іскра [14], до праць яких ми звертаємось і в нашій роботі.

РОЗДІЛ II. МУЗИЧНІ ФЕСТИВАЛІ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ ВІННИЧЧИНИ

2.1. Фестивалі класичної музики

Як вже неодноразово зазначалось у роботі саме проведення масових заходів є одним із популярних шляхів впливу на людину, її виховання, здатності до критичного мислення, формування естетичного смаку. Це відбувається на різних етапах становлення і розвитку особистості. У школі такий вплив проявлявся у відвідуванні тематичних вечорів, картинних галерей, концертів класичної музики. Для дорослої публіки сформувався чіткий тип масових мистецьких заходів, який дозволяє вибрати саме ті види і жанри мистецтва, які найбільше відповідають запитам особистості. Звичайно, переважаюча кількість молоді надає перевагу сучасним естрадним жанрам і стилям. Проте, певний прошарок суспільства зорієнтований і на серйозну музику, під якою ми розуміємо класичну і сучасну музику великих жанрів, а також джазову музику.

Перш ніж розпочати знайомство з теперішнім, сучасним мистецтвом логічним є розпочати його з класичних зразків. В цьому вагому роль відіграють фестивалі класичної музики, де презентують зразки світової музики від безпосередньої класики до сучасних стилів. За часів незалежності в Україні вже набули популярності фестивалі у Львові («LvivMozArt»), Чернігові («Сіверські музичні вечори», присвячені творчості Бетховена), Одесі («Odessa Classics»), Харкові («KharkivMusicFest»), Радомишлі Житомирської області («Шопен фест»), Вінниці («Фестиваль П.І.Чайковського і Н.Ф.фон Мекк»).

Фестиваль «LvivMozArt» був започаткований в 2017 році відомим українським диригентом Оксаною Линів. Своім ім'ям він завдячує сину геніального композитора Вольфганга Амадея Моцарта – Францу Ксаверу Моцарту. Син геніального композитора проживав у Львові протягом 30 років, і став відомим на весь світ педагог, диригентом, піаністом,

композитором. У багатьох інтерв'ю, засновниця О.Линів вказує на різноманітні вектори спрямованості фестивалю, по-перше, це презентація творчості самого Франца Ксавера; по-друге, пропаганда та підтримка розвитку творчості українських авторів, в першу чергу – містян; по-третє – розширення концертної мапи Львова та відчутна соціальна складова.

Як відомо, з інтерв'ю, ідея створення фестивалю виникла у Оксани Линів ще в 2010 році і її завданням було відкрити українцям невідомого на той час композитора. Вона настільки захопилась цією ідеєю, що лишила на певний час Австрію і прилетіла в Україну. Протягом чотирьох років, поруч з організатором з'явилися активні діячі, партнери, що розділяли її погляди і бачення фестивалю. Завдяки чому в 2017 році і відбувся перший фестиваль.

Фестиваль проходить раз на рік в липні і триває протягом 8-10 днів. Локації концертів охоплюють велику кількість місць, Палац Потоцьких, Свірзький замок, Львівська Філармонія, Собор Св. Юра, Львівська Опера, Трамвайне депо. Програма «LvivMozArt» спрямована на широке коло слухачів. Організатори запрошують виконавців з різних міст України і країн Європи аби вони могли подарувати українцям професійне звучання давніх творів. Присутніх вражали прем'єри творів.

Кантата «Весняний день» була написана Ксавером Моцартом для створеного ним львівського товариства і прозвучала лише один раз на закритому концерті-святі у баронеси Кавалькабо. Проте, завдяки організаторам отримала друге життя в 2017 році.

Ще одна прем'єра – фортепіанні варіації, які Моцарт виконував під час турне по Європі до 1844 року. Солісти вивчали партії по копіям манускриптів Франца Ксавера Моцарта.

У межах симфонічного концерту «Втеча» відбулась прем'єра твору сучасного українського композитора Євгена Оркіна.

Під час проведення фестивалю, що відбувся в 2018 році було підготовлено ряд сюрпризів, які вразили присутніх своєю новизною і

неповторністю. На фестивалі були представлені твори, які вважались втраченими після смерті композитора – це партитури 4 полонезів, що були знайдені в науковій бібліотеці В.Стефаніка. Також, глядачі могли побачити і доторкнутись до речей з фонду Галереї мистецтв, Львівського історичного музею, Музичної академії ім. М.В.Лисенка, серед яких була скрипка XVIIIст. На якій ймовірно міг Франц Ксавер вчити дітей.

Музичне оформлення фестивалю теж було насичене сюрпризами. В програмі фестивалю була опера геніального українського композитора Дмитра Бортнянського «Алкід», що не звучала у Львові до того. Також, у програму ввійшли і твори Вольфганга Амадея Моцарта, Симфонія для скрипки та альту з оркестром, Струнний секстет тощо. Художнього оформлення фестивалю додали відео інсталяції побудовані на ескізах австрійського художника Вольфганга Вердігіра. Він був вражений історією міста Львів, його культури, мистецтва і літератур, що все разом утворило його роботу «Міф Лемберга».

Фестиваль «LvivMozArt» один з наймолодших, але і найяскравіших класичних фестивалів. У ньому поєднались твори від 18 сторіччя і до сучасності. Головною метою фестивалю організатори ставлять пропаганду класичної музики, зокрема Моцарта-батька і Моцарта-сина. В якості виконавців запрошені, місцевий симфонічний оркестр «INSO-Львів», бароковий оркестр і хор ЛНМА ім. М.В.Лисенка, ряд солістів, серед яких Віктор Андрійченко, Юлія Засімова, Тетяна Чайка, Назар Тацішин та багато інших.

Ще одним фестивалем класичної музики є «Музика Ф.Шопена просто неба». В 2019 році він відбувається вже вшосте на території замку-музею «Радомсль» на острові кохання у Радомишлі Житомирської області. Захід проходить за ініціативи Ольги Богомолець під патронатом Посольства Республіки Польщі і за підтримки компанії «In Jazz» офіційного представника YAMANA в Україні, Національної музичної академії України ім. П. Чайковського. Ідея створення фестивалю виникла у О.Богомолець ще

задовго до першого фесту, після того як вона вперше почула музику Ф.Шопена у Польщі на фестивалі класичної музики. Після почутого і побаченого у неї виникла ідея створити подібний фестиваль аби популяризувати класичну музику серед молоді і не тільки. Даний фестиваль проходить в рамках проекту «Via Regia».

Назва проекту була обрана відповідно до шляху під такою назвою «Via Regia » являється найстарішим та найдовшим сухопутним зв'язком між Східною і Західною Європою. Довжина його становить 4500 км. Він існує вже понад 2000 років і поєднує 8 європейських держав (Німеччина, Польща, Білорусь, Литва) в тому числі і Україну. Метою співпраці з Україною є не лише розповсюдження знань про Україну, а і пробудження інтересу до відвідання України. Координатор Карлін Фішер в інтерв'ю зазначала, що співпраця з Україною досить тривала. І вони хочуть вийти на новий рівень розвитку «Via Regia». Наступні 2-3 роки їх організація буде концентрувати свою діяльність на Україні, особливо туристичному напрямку, аби краще висвітлити нашу країну в очах іноземців.

Програма фестивалю розрахована на два дні і триває з 12 до 17 години. До неї входять фортепіанні твори Ф.Шопена, музика на вірші поетів українського походження С.Вітвицького, Б.Зеленського, А.Міцкевича (Польща). Виконавцями фестивалю є лауреати міжнародних конкурсів Тетяна Шафран, солісти національної філармонії Лариса Діордієва, Інна Порошина. У 2018 році до фортепіанного виконання також додали і твір Ф.Шопена перекладений для баяну, який виконав Валентин Дробязко. Особливістю фестивалю є виконання творів Шопена не лише професійними виконавцями, але і юними талантами зі всієї України.

Зацікавленість класичною музикою ми зустрічаємо і в центральній Україні, а саме у Вінниці. Інтерес до класичного мистецтва вплинув на появу системної організованої роботи філармонії, проведення масових заходів спрямованих на популяризацію серйозної музики. До таких мистецьких заходів ми відносимо проекти: Фестиваль ім. П.І. Чайковського та Н. Ф. Фон

Мекк; Міжнародні дні джазової музики у Вінниці; Форум молоді музики «Барви музики ХХ сторіччя. Авангард. Класика. Джаз»; Мистецький проект «Хорові асамблеї М.Леонтовича». Свою увагу ми сконцентруємо на монографічному за класифікацією М.Шведа фестивалі ім. П.І. Чайковського та Н. Ф. Фон Мекк.

Ідея проведення заходу спрямованого на популяризацію творів П.І.Чайковського виникла в 1993 році в якості днів присвячених композитору, а пізніше і цілого фестивалю. Фестивалю породжений історичним минулим Вінниччини 1878-1888 років, коли відомий композитор П.І.Чайковський на запрошення своєї подруги, мецената Н.Ф. Фон Мекк приїздив до неї в Браїлів, Сьомки, де написав свої шедеври.

В культурному житті міста дні П.І.Чайковського стали одними з перших за часів Незалежності чим і привернули особливу увагу слухачів. Фундаторами фестивалю стали Вінницька обласна філармонія та обласне управління культури. Україна по особливому вплинула на Чайковського на що вказують його листи до брата, де він описує краєвиди, селян і багато іншого.

Постать Н.Ф.фон Мекк також є визначальною у назві фестивалю. У 1868-1881 рр. сім'я фон Мекк володіла браїлівськими маєтками, де успішно діяли цукроварня, винокурні, цигаркова фабрика, мідний, ливарний, спиртовий, цегельний та вапняковий заводи. Культурний патріотизм та економічна стабільність родини дозволили її членам виступити у ролі меценатів. Н. Ф. фон Мекк захоплювалась творами Чайковського, знаходячи у них відгомін власних думок та почуттів.

Авторами проекту фестивалю ім. П. І. Чайковського та Н. Ф. фон Мекк стали заслужений працівник культури України Віктор Клепиков (на той час – директор філармонії) та художній керівник камерного оркестру «Аркада» заслужений діяч мистецтв України Георгій Курков.

Перший фестиваль, розпочався 31 травня 2003 року, і співпав з 10-річчям камерного оркестру «Аркада», тому саме цей оркестр відкрив фестивальну програму, виконавши твори П. І. Чайковського. Разом з

оркестром виступили солісти – заслужений діяч мистецтв України Микола Касянович; заслужені артисти України Наталія Векленко, Еммануїл Сакс; лауреат міжнародних конкурсів Максим Грінченко; Елеонора Набедрик-Дишнієва. Наступні роки, слухачі мали змогу почути твори не лише Чайковського, а і багатьох інших композиторів-класиків. Також, були запрошені виконавці з Білорусі – Ігор Олівніков, і з КНР – Джо Йун Бо.

П. І. Чайковський був відомий не лише як автор фортепіанних творів, але і як композитор-симфоніст. Через це, організатори мали за мету залучення до кожного фестивалю симфонічних і камерних оркестрів. За роки діяльності фестивалю в ньому взяли участь такі оркестри: Хмельницький симфонічний оркестр (художній керівник заслужений діяч мистецтв України Сергій Леонов), Міжнародний Україно-Швейцарський молодіжний оркестр (диригент Гунгард Маттес, м. Цюріх, Швейцарія), камерний оркестр Одеської обласної філармонії (художній керівник та диригент Ігор Шаврук), заслужений академічний Чернівецький симфонічний оркестр (художній керівник та диригент Йосип Созанський), Національний заслужений академічний симфонічний оркестр України (художній керівник та головний диригент заслужений діяч мистецтв України Володимир Сіренко, м.Київ).

У рамках фестивалю вінницькому глядачу було запропоновано і балети П.І.Чайковського «Лускунчик» та «Лебедине озеро» у виконанні артистів Національного академічного театру опери та балету України ім. Т.Г. Шевченка.

За роки проведення фестивалю імені П.І. Чайковського та Н.Ф. фон Мекк на вінницькій сцені виступали колективи різного складу – струнний квартет «RIDEAMUS» (м.Київ); фортепіанні дуети «Евеск» (Франція) і Н.Котової – В.Боровікова (м. Мінськ, Беларусь); вокальний дует заслужених артистів України Людмили Федотової та Еммануїла Сакса у співпраці з Елеонорою Набедрик-Дишнієвою (фортепіано, м. Житомир); вокальний дует «Доля» та В. Янченко (фортепіано, м. Одеса).

Серед солістів визнання вінницької публіки отримали виконавці з різних країн. Опрацювавши матеріали усіх фестивалів, можемо розподілити його гостей саме за визначенням країн, які вони представляли:

- Білорусь – професор Мінської консерваторії Ігор Оловніков (фортепіано, м. Мінськ); заслужений артист республіки Білорусь І. Краснодубський (баритон, м. Мінськ); заслужена артистка республіки Білорусь І. Шуміліна (фортепіано, м. Мінськ); лауреат Міжнародних конкурсів та конкурсу ім. П.І. Чайковського А. Поночевний (фортепіано, м. Мінськ); А.Сікорський (фортепіано, м. Мінськ);

- Росія – заслужена артистка Російської Федерації, народна артистка України Л. Довгань (сопрано), Ю.Іконнікова (орган);

- Україна – народна артистка України Е. Пірадова (фортепіано, м. Київ); заслужений артист України С. Шотт (скрипка, м. Київ) та лауреат Міжнародних конкурсів К. Шотт (скрипка, м. Мангайм, Німеччина); заслужена артистка України О. Рівняк (скрипка); лауреат Міжнародного конкурсу Н. Дитюк (сопрано); лауреат Міжнародних конкурсів Б. Галасюк (гобой, м. Київ); І. Стиць-Куликовська (сопрано, м. Київ), лауреат Міжнародних конкурсів О. Поляков (фортепіано, м.Київ); лауреат Міжнародних конкурсів Н.Шелепницька (сопрано,м.Київ); лауреат Міжнародних конкурсів Н. Ніколаішен (сопрано,м.Київ); лауреат Міжнародних конкурсів А.Губа (вокал, м.Київ) і багато інших

Особливістю фестивалю ім. П.І. Чайковського і Н.Ф. фон Мекк є постійне проведення концерту-акції «Діти-дітям», спрямованого на залучення наймолодшого слухача до класичної музики у виконанні наймолодших солістів. У цій акції беруть участь найкращі юні виконавці навчальних музичних закладів м. Вінниці: учні шкіл естетичного виховання, студенти Вінницького училища культури та мистецтв ім. Леонтовича, студенти ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Слухачами концертів є школярі Вінницьких загальноосвітніх шкіл.

За для популяризації класичного мистецтва і залучення до його здобутків не лише слухачів Вінниці, окремі концерти фестивалю традиційно відбуваються в районних центрах – Гайсині, Жмеринці, Барі, Хмільнику, Калинівці, Ладижині. Актуальність і доцільність таких концертів полягає у тому, що у попередній період була втрачена практика проведення класичних концертів в районах області.

Проведення концертів Фестивалю П.І.Чайковського та Н. Ф. фон Мекк свідчить про зростаючий інтерес публіки до класичного мистецтва. Переповнені зали та спонсорська допомога, яку надають фундаторам акцій і виконавцям підприємці міста, є наслідком великої організаційної роботи адміністрації Вінницької обласної філармонії, яка змогла розпочати процес реставрації традицій меценатства на теренах краю.

Ще одним фестивалем, поява якого зумовила активний розвиток класичного та сучасного оперного мистецтва на Вінниччині став «OperaFest Tulchyn». Організаторкою фестивалю є Заслужена артистка України, засновниця багатьох мистецьких проєктів по всій Україні - Ірина Френкель. Ідея створення фестивалю, частково, була висвітлена в кандидатській роботі, після чого І.Френкель був запроваджений мистецький проєкт «Малі міста-великі враження». Проєкт являє собою підтримку ініціатив щодо культурного розвитку маленьких міст України Міністерством культури України, Обласними Радами тощо. В рамках проєкту «Малі-міста, великі враження» в 2017 році вперше був проведений перший оперний фестиваль в форматі open-air «OperaFest Tulchyn».

Щорічно фестиваль проводиться на території палацу Потоцьких в м.Тульчин. Основними завданнями, організатори називають, залучення інвесторів до відбудови палацу, а вже після пропаганда кращих зразків світового оперного мистецтва.

Місце проведення фестивалю було обрано в зв'язку з історичними подіями у XVIII столітті, коли центром оперного мистецтва на Поділлі був

Тульчин. Через, що організатори вирішили відновити це звання за допомогою фестивалю.

На «OperaFest Tulchyn» були запрошені три симфонічні оркестри Києва, Львова та Вінниці, два хорові колективи зі Львова та академічний камерний хор «Вінниця», солісти оперної сцени України, Італії, Німеччини, Польщі та Чехії, а також диригенти з Німеччини, США, Польщі та України. Вперше в Україні була показана концертна версія всесвітньовідомого мюзиклу Джима Стеймана «Танець вампірів».

Київським національним оперним театром була показана постановка «Кармен» Жоржа Бізе. За участю німецького диригента Петера Маркса був реалізований проект «Галаопера» в рамках якого були виконані найвідоміші арії німецьких, італійських та українських композиторів.

Фестиваль демонстрував глядачам різноманітні вокальні та інструментальні жанри, в тому числі і сучасні. Серед сучасних жанрів був представлений мюзикл «Привид опери» Ендрю Лойда-Веббера.

Особливістю фестивалю був допрем'єрний показ окремих номерів опери «Алкід» Дмитра Бортнянського. Ще однією прем'єрою була постановка опери Джоаккіно Россіні «Пробний камінь». В 2017 році відзначали 140-річчя від дня народження українського композитора Миколи Леонтовича, який жив і творив у Тульчині, в зв'язку з цим до програми включили оперу-феєрію «На русалчин Великдень». Виконували оперу хор «Вінниця» якою диригував український композитор Мирослав Скорик, який дописав незавершену оперу 40 років тому.

Крайній, третій «OperaFest Tulchyn» відбувся в 2019 році. Були запрошені Київський муніципальний академічний театр опери та балету для дітей та юнацтва, Академічний симфонічний оркестр Львівської національної філармонії, Академічний галицький хор, Академічний камерний хор «Глорія», Академічний симфонічний оркестр Хмельницької обласної філармонії, Академічний ансамбль пісні і танцю «Козаки Поділля», Polska

Operę Królewska, Харківський національний театр Схід Opera; солісти оперної сцени України, Німеччини, Польщі; солісти Disney Entertainment.

Новим в 2019 році було розділення програми на дві частини. Вся програма складалась з двох проектів «Kids OperaFest» та «Grand OperaFest». На дитячому фестивалі, Київським муніципальним академічним театром опери та балету для дітей та юнацтва, були представлені сучасні дитячі опери Юрія Шевченка «Король Дроздобород» та Жанни й Левка Колодуба «Пригоди Гекельберрі Фінна».

Також, окрім оперних жанрів організатори вражали маленьких слухачів різними шоу. Наприклад, дісней-шоу «Кольори вітру» за участю американських солістів Др'ю Таблака, Коннора Сміта та Елсі Дікінсон та творчими проектами за участю дітей області в програмі «Діти-дітям».

Друга частина фестивалю «Grand OperaFest» мав розгорнуту програму за участю світових оперних зірок. Вперше була запрошена Polska Operę Królewska, яка дебютувала на Поділлі одразу з прем'єрою опери Станіслава Монюшко «Страшний двір».

Організатори кожного року намагаються залучити до фестивалю чим найбільше прем'єрних показів. Цей рік не став виключенням.

Під час фесту відбулась прем'єра оперної ораторії Роберта Шумана «Рай і Пері», солістами якої були світові зірки німецького походження Стефі Леманн та Мартін Латтку спільно з Академічним симфонічним оркестром Львівської національної філармонії та Академічним галицьким хором. За диригентським пультом був постійний гість та учасник фестивалю – Володимир Сивохіп.

За участі Академічного симфонічного оркестру Хмельницької обласної філармонії, а також масштабними танцювальними постановками балету і хору Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» була поставлена оперета «Гуцулка Ксеня».

За проханням глядачів була повторно поставлений мюзикл Джима Стейнмана «Танець вампірів».

Фестиваль «OperaFest Tulchyn» є яскравим прикладом сучасного фестивалю, який відроджує класичні традиції та підтримує нові ідеї та жанри. Фестиваль дозволяє зацікавити та розширити кругозір пересічного глядача. Програма «OperaFest Tulchyn» створена з урахуванням естетичних потреб різних верств населення, для слухачів різного рівня знань. В цьому і особливість фестивалю.

2.2. Фестивалі органної музики

За часів незалежності, як вже неодноразово зазначалося, в Україні значно поживавився фестивальний рух. Зокрема лише на Вінниччині музичні фестивалі представлені акціями «Тулчин Opera Fest», «Барви музики ХХ ст.», «Дні джазової музики», «Contemporary music days in Vinnytsia». Класична музика найяскравіше представлена на фестивалях Вінницької обласної філармонії П.І.Чайковського та Н.Ф. Фон Мекк та «Музика в монастирських мурах», які організовує парафія Діви Марії Ангельської у місті Вінниця. Останній з названих фестивалів вже має 20-річну історію, яка потребує аналізу та оцінки у контексті інших органних фестивалів, що функціонують у межах нашої держави.

Дослідження органних фестивалів знаходиться лише на початковому етапі, тому публікації з означеної теми у науковій літературі є досить обмежена кількість. Зокрема побіжно цієї теми торкаються у дисертаціях Т.Бурдейна-Публіка [7] та С.Іскра [14]. Здебільшого проведення фестивалів висвітлено у періодичних виданнях, на які автор статті спиралась у відтворені загальної панорами Фестивалю органної і камерної музики «Музика в монастирських мурах».

Спираючись на періодику останніх років та певні висновки вище вказаних науковців, на основі комплексного культурологічного аналізу розкриємо особливості органних фестивалів на теренах сучасної України.

Одним із наймолодших явищ в музичній культурі України є органне музикування. Його молодість обумовлена, тим що для національної культури

орган є чужорідним інструментом, пов'язаним, в першу чергу, з музичними традиціями католицького і протестантського віросповідання. Саме у цих конфесіях орган використовують як літургійний, а також і як концертний інструмент. У зв'язку з тим, що на території України переважало православ'я, традиції органного музикування і не могли отримати свого розвитку. Літургійні органи використовувались лише в деяких містах України, де були розвинуті католицькі общини. Тому до кінця третьої чверті ХХ ст. в Україні ані літургійне, ані концертне органне виконавство не було поширене.

У 70-і роки ХХ ст. виникає особливий інтерес до органного будівництва, завдяки чому і починають встановлюватись нові інструменти в містах України, зокрема у Києві, Ужгороді, Харкові, Дніпропетровську, Сумах, Рівному, Луганську, Білій Церкві, Хмельницькому. У цей час були відреставровані вже діючі органи у Львові, Кам'янці-Подільському, Одесі, Черкасах. В основному інструменти були розташовані у колишній сакральних спорудах, що були переобладнані в концертні зали.

Одним із перших представників концертного органного виконавства в Україні є А.І.Котляревський, професор Київської консерваторії, який і виховав найкращих органістів країни. Звичайно, всі учні Котляревського були не лише вправними органістами, а і концертуючими піаністами. Адже органи відомих фірм знаходились лише у залах великих міст (Київ, Харків, Донецьк, Львів, що значно обмежувало гастрольну діяльність українських виконавців.

Поява фестивалів органної музики в Україні пов'язана вже з періодом незалежності. На сьогодні органні фестивалі в Україні вже мають свою історію. Вони проходять у містах Вінниця, Чернівці, Суми, Рівне, Львів, Івано-Франківськ, Одеса. Одними із заходів, що вже мають свою історію, є фестивалі «Музика в монастирських мурах» (Вінниця, з 1999 р.), «Органум» (Суми, з 1993 р.), «Діапазон» (Львів, з 2007 р.), фестиваль органної музики ім. П.Ріхтера (Одеса, з 2011р.). Відносно новими є фестивалі в містах Івано-

Франківськ – «Станіславська осінь» (з 2018 р.), Чернівці – «Фестиваль органної музики, до дня незалежності України» (з 2018 р.).

Один із довготривалих фестивалів органної музики на Сумщині «Органум» розпочинає свою історію з 1993 року. Його започаткував викладач Сумського музичного училища ім. Бортнянського по класу фортепіано Орест Коваль. З часом О.Коваль створив і громадську організацію під назвою «Органум», які активно займається проведенням подібних заходів (зокрема, «Бах фест»).

На початку свого існування фестиваль мав напрям класичної і камерної музики. Проте у 2007-2008 роках відбувся капітальний ремонт у сумській філармонії. Було створено органний зал, де встановлено орган чеської фірми «RIEGER-KLOSS». Сам орган був спроектовано для Троїцького собору у 1986 році, який слугував на той час концертною залою Сумської філармонії. Орган складається з 48 регістрів, трьох мануалів і педалі. Проте за початком періоду незалежності сам собор було передано православної громаді і перед інструментом постала загроза знищення. Деякий час приміщення використовували і для проведення концертів, і для відправи Літургій. Під час православних свят, так як орган знаходився в вівтарній частині, його закладали різними іконами, церковними оздобленнями. Після чого органісти не мали доступу до інструменту. Це сильно заважало репетиціям музикантів, що призвело до зменшення кількості виступів і навіть припинення з 1999 по 2008 роки дії органної зали.

У 2007-2008 роках був проведений капітальний ремонт в залі філармонії, після чого орган перенесли в нове приміщення. Після 9-тирічного мовчання, за підтримки активних громадських діячів, музикантів, викладів училища орган зазвучав знову. Однією з ключових фігур, що боролись за перенесення органу був організатор фестивалю «Органум» О.Коваль.

Зі схожими, як на Сумщині, органними «революціями» зіштовхнувся і Вінницький концертний орган, який функціонує і як літургійний орган, і

навіть є активним учасником різних фестивалів, таких як «Музика в монастирських мурах», «Фестиваль П.І.Чайковського та Н.Ф.фон Мекк».

Наразі, концертний орган знаходиться в приміщенні костелу Діви Марії Ангельської і використовується в якості літургійного та під час концертів.

Поява органу в костелі Діви Марії Ангельської на Вінниччині теж мала складну історію. Вінницький орган фірми «Sauer» був створений у місті Франкфурт-на-Одері (Німеччина) під керівництвом конструктора Петера Дооне. Він був підготовлений спеціально для Зали органної та камерної музики Вінницької обласної філармонії у 1984 році. 30 квітня 1985 року вінничани вперше почули звучання нового інструменту. На перший концерт в якості солістів були запрошені органісти з Києва – Арсеній Котляревський, Володимир Кошуба, а також перші на Вінниччині органісти – Вікторія Харламова і Георгій Курков.

Приміщення, що тоді стало концертним залом має досить трагічну історію. На початку XIX ст. приміщення було збудовано як храм домініканського монастиря. У 1865 р., за рішенням російської царської влади римо-католицький храм був перетворений на православний Преображенський собор. На початку XX ст. радянська влада почала використовувати приміщення як спортивну залу, яка потім і була переобладнана під концертну. Проте, концертне життя нового органу було недовгим.

В листопаді 1991 року, після передання приміщення громаді Української православної церкви Московського патріархату, орган варварським способом було демонтовано. Представники громади значну кількість труб викинули просто на трамвайні колії і лише після втручання міліції процес демонтажу був завершений спеціалістами. Органний майстер з м. Лівадії (Крим) Володимир Хромченко завершив демонтаж інструменту. Частина вінницького органу, а саме мотор та 30 труб, з часом було

використано для будови органу в Лівадії. Зіпсовані рештки інструменту на довгий час були залишені на заводах міста.

Процес відновлення органу розпочався з поверненням у місто представників Ордену Братів Менших Капуцинів. Після чого їм було передано приміщення, де за часів СРСР був розміщений лекторій товариства «Знання». У 1998 році, після реставрації костюлу чернечій громаді були передані залишки органу. Реставрацією органу займалась фірма під керівництвом органного майстра Єжи Куклі (м. Люблін, Польща).

Технічні можливості інструменту (два мануали, педаль, 30 регістрів, 2085 труб з дерева та металу, механічну трактуру гри) та акустичні особливості храму Діви Марії Ангельської дозволили використовувати орган не лише в якості літургійного, але й концертного. Спочатку концерти органної музики були епізодичними, а з вересня 1999 року було започатковано Міжнародний фестиваль органної і камерної музики «Музика в монастирських мурах».

Директором і постійним органістом фестивалю став Заслужений діяч мистецтв України, доцент Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського, художній керівник камерного оркестру «Аркада» Георгій Курков. Г.Курков близько знайомий з інструментом, адже до 1991 року, початку руйнування органу, він був органістом Вінницької філармонії, якій належав інструмент.

Від самого початку історії фестивалю одним з почесних гостей фестивалю стає відомий польський органіст Єжи Кукля. Виконавець закінчив Краківську музичну академію по класу органу і диригування. Навчався в одного з найвідоміших польських органістів Йоахіма Грубиха. У Братиславі, проходячи стажування, працював з відомим словацьким органістом Фердінатом Клінди. Є. Кукля є не лише талановитим органістом, але і музично-громадським діячем. Довгий час він організовував органні фестивалі в себе на батьківщині в місті Бельсько-Бяла. У 2010 році він став ініціатором створення органного фестивалю у Пулавах. В більш ранні роки

розвивав себе як диригент, працюючи з оркестрами в Польщі та за кордоном. Проте 15 років тому його основною роботою стала реставрація органів. На рахунок його фірми – відновлення великої кількості органів у містах Ломж, Жовква, Радома, Гданськ, Вадовица (Польща), Летичів, Виноградів, Бар, Вінниця (Україна). Проте, Є.Кукля не перестає розвиватись як органіст, гастролюючи країнами світу. Інтерпретації відомих творів для органу були ним записані на п'яти компакт-дисках.

Фестивалі органної і камерної музики «Музика в монастирських мурах» розраховані на широке коло слухачів, тому виступи виконавців супроводжуються розповідями про композиторів та їх твори. Щорічно, лектором та пропагандистом органної музики на фестивалях виступає кандидат мистецтвознавства, доцент Вінницького державного педагогічного університету Олена Євгенівна Верещагіна-Білявська.

Перший фестиваль «Музика в монастирських мурах» складався з концертів, яких взяли участь музиканти з України, Польщі, Білорусі, Литви та Молдови, а під час Другого – виконавці з восьми країн Європи.

З кожним роком коло органістів, а саме географія країн, які вони представляли, розширювалось і своє мистецтво вже демонстрували представники не лише вище вказаних країн, а й представники Росії, Казахстану, Великобританії, Австрії, Чехії, Угорщини, Сполучених Штатів Америки.

Станом на 2019 рік відбувся вже XXI фестиваль. За такий довгий час існування на фестивалі свою майстерність демонстрували більше 50 органістів з Європи та Сполучених Штатів Америки.

Українську органну школу на концертах фестивалю представляли виконавці різних регіонів України. Центральну Україну представляли Володимир Кошуба (Київ), Галина Булибенко (Київ), Ольга Дмитренко (Київ), Валерій Коростельов (Київ), Ірина Калиновська (Київ), Наталія Свириденко (Київ), Георгій Курков (Вінниця), Єлизавета Білокоптіва (Вінниця), Тетяна Орлова (Біла Церква), Наталія Молдован (Хмельницький);

Західну – Наталія Висич (Ужгород), Олена Мацелюх (Львів), Надія Величко (Львів), Петро Сухоцький (Луцьк), Катерина Огаркова (Рівне), Віктор Білла (Чернівці); Південну – Ольга Єфремова (Одеса), Вероніка Струк (Одеса), Олена Удрас (Одеса); Східну – Наталія Чеснокова (Донецьк), Станіслав Калінін (Харків), Вікторія Гамазова (Дніпро).

Особливо запам'ятались вінничанам польські органісти Віктор Лияк (Варшава), Філіп Пресейсен (Краків), Роман Перуцький (Гданськ), Ельжбета Кароляк (Познань); білоруські – Ігор Оловніков, Ксенія Погорелова, а також Іштван Елли (Угорщина), Вінсент де Поль (Німеччина), Петер Діке (Німеччина), Йоханн Труммер (Австрія), Євген Верещагін (Австрія), Алістер Пау (Великобританія), Алан Саттон (Великобританія), Карел Мартінек (Чехія), Анна Стрезєва (Молдова), Бернар Струбер (Франція), Сусанна Веєрман і Вім Доес (Голандія).

Примітною особливістю фестивалю органної і камерної музики «Музика в монастирських мурах» є постійна участь в його концертах виконавців, що представляють молоду генерацію органного мистецтва. Так лише за останні роки у програмах фестивалю взяли участь С.Калінін (Харків), В.Білла (Чернівці), Янко Маринов (Софія, Болгарія) та Євген Верещагін (Зальцбург, Австрія). В їх програмах об'єднані музичні стилі XV-XXI століть. Зокрема Є.Верещагін вперше познайомив вінницьких слухачів з творами композиторів-мінімалістів, зокрема Яна Вельмерса.

Традиційними для фестивалю стали концерти солістів у супроводі органу та камерних колективів. Перед вінничанами у супроводі органу виступали львів'янин Ігор Мацелюх (сопілка, окарина, ной, дрімба), співачка з Санкт-Петербурга Марина Черноусова, польські кларнетист Яцек Срібняк і саксофоніст Міхал Кулента, співачка з Польщі Моніка Коляса-Гладікова, скрипаль Каміль Кароляк. Програму «Мандруючи старим світом» представив ансамбль старовинного співу «Музичні асамблеї» (Київ). Постійними учасниками фестивалів є камерний хор «Вінниця» під керівництвом народного артиста України Віталія Газінського (м. Вінниця) і камерний

оркестр «Аркада» під керівництвом заслуженого діяча мистецтв України Георгія Куркова.

Як ми вказували вище, активними учасниками фестивалю є представники з Польщі, що можна пов'язати не лише з географічною близькістю, але і міцною органною школою, що склалася на теренах сусідньої держави.

Серед польських органістів, що брали участь у фестивалях, можна згадати виступи Іренеуша Вирви та Малгожати Тшаскалік-Вирви (Варшава), Віктора Ліяка (Варшава), Валентини Багінської (Варшава), Лукаша Матея (Краків), Кшиштофа Павліша (Краків), Лешека Вернера (Краків), Філіпа Пресейсена (Краків), Кшиштофа Павліша (Краків), Ельжбети Влосек (Рибник), Єви Польски (Бидгощ), Ельжбети Кароляк (Познань), Роберта Грудзеня (Радом), Роман Перуцький (Гданськ).

Особливу роль в становленні фестивалю відіграли саме польські митці, адже завдяки їм вінницька публіка познайомилась з творами композиторів, що не звучали в місті до того. Це твори композиторів Фелікса Нововейського (1877-1946), видатного композитора, диригента, органіста; Августа Фреєра (1803-1883) композитора, що активно боровся за відродження органного мистецтва; професора Краківської музичної академії Вінсента Вацлава Рихлінга (1841-1896); органіста кафедри познанської Йозефа Суржинського (1851-1919); засновника сучасної польської органної школи, професора Варшавської консерваторії Мечислава Суржинського (1866-1924); автора найпопулярніших органних прелюдій Владислава Желінського (1837-1921); скрипаля Костянтина Горського (1859-1924) та класика польської музики Станіслава Монюшки (1819-1872).

Аналізуючи вплив польських органістів на формування репертуару фестивалю та популяризацію органної музики на Вінниччині, слід сказати про композитора, піаніста, органіста з Варшави Пьотра Черні. П. Черні майстерно імпровізував на інструменті і свої знання передавав на майстер-класах, під час Міжнародної науково-практичної конференції студентів та

аспірантів «Слов'янське музичне мистецтво в контексті європейської культури», активно співпрацював із мультимедійною студією, що працює при монастирі капучинів, «Clara Studio». Значну кількість концертів фестивалю відтворено на компакт-дисках, що розповсюджуються під час фестивалів.

Популярність органного фестивалю призвела до того, що протягом останніх декількох років його учасники співпрацюють з Міжнародним фестивалем класичної музики присвяченим П.І.Чайковському та Н.Ф.фон Мекк, який щороку у травні проводить вінницька обласна філармонія. Органні концерти у рамках цього фестивалю відбуваються у храмі Діви Марії Ангельської.

У результаті спроби аналізу Міжнародного фестивалю органної і камерної музики «Музика в монастирських мурах» можна прийти до висновку, що він виконує важливу культурну функцію, яка проявляється не лише у популяризації органного музичного мистецтва, але і у розвитку музичних смаків молодого покоління. Слід звернути особливу увагу на те, що концерти фестивалів відвідують не стільки парафіяни храму, скільки мешканці міста, що належать до різних конфесій і соціальних прошарків. Значну кількість з них складає студентська молодь, яка постійно відвідує фестивальні заходи, що свідчить про плідну культуротворчу роль Міжнародного фестивалю органної і камерної музики «Музика в монастирських мурах».

2.3 Фестивалі сучасної і джазової музики

Великої популярності серед аудиторії різного віку і соціальної приналежності набувають фестивалі сучасної музики. Це пов'язано з розширенням тематики фестивалів, що передбачає виступи артистів, часто, в невимушеній атмосфері open-air. Під час виступів гуртів і солістів слухачі можуть вільно переміщатись по території, вживати їжу, напої та

спілкуватись. У Києві, це вже стало майже традицією – на кожні вихідні на території Експоцентру України проводити різні фестивалі, в тому числі і музичні. Одним із найпопулярніших фестивалів є Atlas Weekend. Вперше фестиваль був проведений в 2015 році. Організаторами фестивалю є концертне агентство РМК Event Agency. Агентство є власниками нічного клубу «Atlas» звідки і взято назву «Atlas Weekend». Особливість фестивалю полягає в охопленні широкого колу напрямків мистецтва – хіп-хоп, джаз, електропоп, фольк-рок, театр, поезія та електронна танцювальна музика.

В основному фестиваль проходить влітку протягом декількох днів. Концерти артистів відбуваються в другій половині дня і до ранку, тому слухачі можуть обрати на виступі окремого артиста або бути присутнім на усіх.

Перший фестиваль проводився в 2015 році 11-12 липня на території Арт-заводу «Платформа» . Протягом двох днів на двох великих сценах виступило близько 30 артистів. На фестиваль були запрошені популярні українські виконавці та гурти Бумбокс, The HARDKISS, Pianoбой, Jamala, ONUKA, Крошка, Оля Полякова, Один в каное, Океан Ельзи, Ваhroma, Savage, O.Torvald, Sunsay, The Maneken, Вагоновожаті і Марія Чайковська.

В наступні роки тривалість фестивалю збільшувалась, і в 2019 році дійшов до 6 днів. З 2016 року на території проведення фестивалю організатори влаштували кемпінг і бажаючі могли залишатись на фестивалі цілодобово. Спектр запрошених виконавців з кожним роком збільшується, окрім українських зірок запрошують і виконавців з Ізраїлю, Італії, Британії, Америки, Росії та інших країн.

З 2018 року Київська міська рада проявляє бажання допомогти в фінансуванні фестивалю, що дає можливість гостям в один з днів бути присутніми на фестивалі безкоштовно. Також, за підтримки Міської Ради тривалість фестивалю збільшується до шести.

В 2019 році фестиваль тривав 6 днів, і концерти проводились на 6 сценах (West Stage, East Stage, North Stage, Main Stage, Night Stage, East Night

Stage Central). Деякі виступи артистів відбувались одночасно на різних сценах, тому гості могли обирати на виступі кого саме хотіли б бути присутні. Було запрошено близько 100 виконавців та гуртів. Хедлайнерами фестивалю була американська хіп-хоп група «BLACK EYED PEAS» та американський дует «The Chainsmokers». Музичне оформлення фестивалю охопило найбільшу кількість стилів від поп-музики (України – [O], YUKO, LATEXFAUNA, Англія – Tom Walker) до металу (Італія – Nereis, Україна – Karna).

Ще одним яскравим прикладом сучасної музики є фестиваль GogolFest. Як вказують засновники фестивалю GogolFest – перший в Україні щорічний полідисциплінарний Міжнародний фестиваль сучасного мистецтва. Серед широкого кола занять GogolFest являє собою і всеукраїнські Air GogolFest-и, і всеукраїнську освітню програму «Гімназія», і «Startup GogolFest» який відбувається виключно в Маріуполі. Фестиваль включає в себе різні види сучасного мистецтва музику, танець, експериментальний театр, сценографію, живопис, дизайн, кіно та аудіовізуальні мистецтва. Освітня програма «Гімназія» – це територія натхнення, яка розповість про те, чим живе і чим дихає сучасне мистецтво, як його сприймати та як про нього говорити. Куратором проекту є Настасія Євдокимова, яка обирає тему і в невимушеній атмосфері протягом декількох годин ділиться своїми роздумами щодо сучасного мистецтва.

Фестиваль вперше був проведений в 2007 році за ініціативи режисера і керівника Центру сучасного мистецтва «Дах» Владислава Троїцького та засновника ІТ-компанії «Квазар Мікро» Євгена Уткіна.

З 2007 року по 2009 року фестиваль проводився в Києві в «Мистецькому Арсеналі» і тривав близько семи днів. Метою першого фестивалю було створення першого фестивалю сучасної музики в Україні на кошти конкретних особистостей. Так як фестиваль був проведений за особисті кошти, то артистами були київські гурти та Національний камерний ансамбль «Київські солісти». Проте з роками організатори почали

співпрацювати з іншими фестивалями «Шешори», «Країна Мрій», «Молодість», «Відкрита ніч», «Крок», «Французька весна», «Jazz Коктебель», «Співочий Собор» і фестиваль розширяв спектр направленості, почали запрошувати іноземні театри (2008 – Береговський національний венгерський театр ім. Дьюли Йєша, 2010 – італійський театр атлетичного танцю Kataklo, 2014 – трупи французького театру Orkestronika), картинні виставки, перфоменси.

В 2019 році фестиваль проходив цілий рік в різних містах України Києві, Дніпрі, Вінниці та Маріуполі.

Ще одним фестивалем сучасної музики на теренах краю є Contemporary music days in Vinnitsya. Ідея фестивалю виникла в 1996 році і була представлена в контексті фестивалю «Vinnitsya JAZZFEST», пізніше – на форумі «Барви музики ХХ століття». Проте в 2018 році фестиваль зазнав ребрендингу і отримав назву Contemporary music days in Vinnitsya (Дні сучасної музики у Вінниці).

На прес-конференції з нагоди відкриття фестивалю його директорка Ірина Френкель зазначила, що відтепер фестиваль отримує нову стратегію й нові форми. І Френкель це пов'язує з появою нових творчих особистостей, що працюють в оригінальних жанрах, виникненням нових музичних течій.

На фестивалі були представлені різні стильові і змістовні музичні напрями – духовної, авангардної, джазової та класичної музики. Фестиваль 2018 року відбувся за фінансової підтримки Вінницької Міської Ради, Вінницької обласної державної адміністрації, Благодійного фонду сприяння розвитку талантів Поділля.

XVIII фестиваль Contemporary music days in Vinnitsya проходив з 17 по 20 жовтня 2019 року за підтримки Вінницької міської ради та Культурного фонду України. Завдяки активній підтримці державних інституцій вхід для глядачів був безкоштовним.

Концерти фестивалю проходили в двох концертних залах, в залі «Mont Blanc» та Вінницькому академічному театрі ім. М.Садовського.

Фестиваль включав в себе 4 концерти на яких були представлені музично-театральний перформанс Девіда Ленга «The little match girl passion», моноопера Людмили Юріної «Леді Лазарус», проект «Венера у хутрі» та опера Георгія Майбороди «Ярослав Мудрий».

На відкритті Днів сучасної музики на малій сцені Вінницького театру був представлений музично-театральний перформанс за мотивами твору Д.Ленга «Страсті за дівчинкою із сірниками». Постановка була створена українським режисером Дмитром Костюмінським разом з вокальним ансамблем Alter Ratio. Вистава поєднала в єдине ціле спів, пластику та інструментальну музику. Музичне оформлення являло собою «Страсті по Матфію» І.С.Баха, в основі якого було лібрето Пікандера. Більшу частину спектаклю звучав акапельний спів Alter Ratio і в особливих для драматургії моменти додавались ударні.

Метою режисера, його головним задумом стало розкриття суто екзистенційної теми, типової для мистецтва експресіонізму. Адже теми байдужості, цинізму, самотності людини у натовпі є притаманними саме цьому мистецькому напрямку. Розквіт експресіонізму припадає на 1910-1920 роки, але через століття в добу тотальної глобалізації, віртуалізації суспільства, постійних симулякрів людині особливо гостро притаманне відчуття трагічної загубленості і самотності.

За сюжетом перформансу маленька дівчинка через байдужість перехожих помирає від холоду. Це перегукується з так званими «святочними оповіданнями», популярними на початку минулого століття, коли письменники зображували смерть дитини на тлі загальних святкувань. Такий ракурс з особливою гостротою підкреслює екзистенціальну тему самотності і беззахисності людини.

Постановка переплітала в собі два протилежні почуття – жаху і краси, відторгнення і бажання єдності. Танець виражав собою поєднання сучасної пластики і ритміки відповідно до вокальної лінії.

Виконавцями вокальної партії був ансамбль сучасної музики Alter Ratio під керівництвом Ольги Приходько. Хореографічну постановку і виконання демонструвала Христина Слободянюк. Музичний супровід на ударних інструментах здійснив Євген Ульянов.

Одним з заходів Contemporary music days in Vinnitsya став концерт «Венера у хутрі» проекту Ukrainian Live, що відбувся в концерт-холі «Mont Blanc».

Головним учасником концерту став Ukrainian Festival Orchestra під керівництвом Івана Остапович, виконував твори сучасних композиторів «Libera me» С.Луньова, «Кітч-музика» В.Сільвестрова, «Етюди старого міста» Л.Сидоренко. На завершення концерту був виконаний твір Богдани Фроляк «Венера у написаний 2004 року за новелою Леопольда фон Захер-Мазоха. Він поєднує в собі сучасну українську та класичну музику.

Особливістю фестивалю були прем'єрні покази опер, зокрема моноопери «Леді Лазарус». Опера – результат творчого експерименту режисера Юлії Журавковою та продюсерів OPERAFEST TULCHYN. В основі постановки лежить поезія культової американської поетеси Сильвії Плат, яка є однією із засновниць жанру сповідальної поезії на музику українського композитора Людмили Юріної.

У опері голос головної героїні відтворював звучання всіх голосів світу. Поезія Сильвії Плат, а також твори Джеймса Джойса та Річарда Баха, що були переосмислені композитором як лібрето, передавали складний душевний стан поетеси. Зокрема, фінал «Леді Лазарус» є своєрідним депресивним кредо, прощанням Сильвії Плат із земним світом, адже ці рядки були написані нею за кілька тижнів до самогубства і перекликаються зі змістом передсмертної записки.

Моноопера відтворює картину суперечливих взаємин особистості і світу, які поглинають одне одного і розчавлюють.

В останній день фестивалю відбувся допрем'єрний показ однієї з найбільш масштабних опер в українському репертуарі – «Ярослав Мудрий» Георгія Майбороди.

Богдана Латчук, що є режисером-постановником та художнім керівником Хмельницької обласної філармонії перемогла в тендері і отримала президентський грант на постановку опери.

Режисерське бачення Латчук – це нове прочитання образу Ярослава Мудрого, особистість якого й досі є особливою сторінкою в історичному літописі Європи.

В опері показані різні події життя Ярослава Мудрого, стосунки з доньками, будівничим Софійського собору Журейком, у роздумах із ченцем Сильвестром, образ якого співвідносний з історичною постаттю митрополита Іларіона, першого русича, поставленого Ярославом на кафедру всупереч волі константинопольського патріарха, який міцно тримав під своєю опікою духовне життя Русі-України.

На фоні виразних історичних подій розкриється внутрішній світ князя- мислителя, будівничого і воїна, який крок за кроком переборює підступні інтриги своїх ворогів і недругів.

Оперу, присутні мали змогу почути у виконанні академічного симфонічного оркестру Хмельницької обласної філармонії, Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля».

Головні партії виконували заслужені артисти України Андрій Зарицький та Олена Леонова, Ольга Абакумова, Степан Дробіт, Олег Лановий, Анна Попова, Руслан Фандуль, Андрій Юрченко, Катерина Ясенчук.

Окрім фестивалів сучасної музики Вінниччина, також, є осередком джазової.

Починаючи з 1996 року в нашому місті проходить фестиваль «Vinnytsia Jazz Fest». Фестиваль має рівень міжнародного, оскільки кожного року глядачів вражають новими іноземними артистами з Швеції, Естонії,

Литви, Австрії, Німеччини, Вірменії, США та інших країн світу. Концерти відбуваються в рамках проекту «Міжнародних днів джазової музики у Вінниці» наприкінці вересня протягом 2-3 днів. Програму складають не лише виступи артистів, а і проект «Джазові сніданки» та дитячий вокальний конкурс. Організаторами фестивалю є заслужений діяч естрадного мистецтва, режисер багатьох мистецьких проектів в тому числі і «Vinnytsia Jazz Fest» – Павло Третьяков та Заслужена артистка України, арт-продюсер фестивалю – Ірина Френкель. Крайній «Vinnytsia Jazz Fest» відбувся в 2019 року і налічував три концертні дні. За традицією фестиваль відкрили українські артисти – Київський національний академічний театр оперети з постановкою Богдана Струтинського «Бал у Савої» угорського композитора Пала Абрахама.

Ще одними зірковими учасниками фестивалю було джазове тріо з Люксембургу «Dock in Absolute». У склад тріо входить фортепіано (Жан-Філіпп Кош), бас-гітара (Девід Кінтцінгер), ударні (Мішель Мутц). Музиканти виконують твори одного з учасників – Ж.-Ф.Коша. Стиль музики Коша складно віднести до одного напрямку, частіше, це поєднання бароко, прогресивного року та джазу. Слухачі відзначають близькість до музики з кінофільмів.

Цікаві кінематографічні мелодії, немов саундтреки авторського чорно-білого кіно, захоплюють уяву слухача. Нескінченне число варіацій вічних і знайомих кожному історій, вже з перших нот занурює в дивний комфортний музичний всесвіт, куди хочеться повертатися...[29]

Тріо є частими учасниками різних фестивалів світу Азії, Європи, Америки.

Ще одним представленим проектом на «Vinnytsia Jazz Fest» був польський проект «Монюшко по-джазовому», який був створений до 200-річчя від дня народження композитора. Учасниками є інструментальний квартет Міхала Кобоека та вольний ансамбль «Voxcellence». В рамках проекту, М.Кобоеком були створене нове аранжування пісень Монюшка з збірки «Домашні піснярі», які були виконані артистами. У піснях відзначимо

поєднання класичних форм і джазової імпровізації, що можна віднести до жанру Польського джазу.

Mario Rom's Interzone були ще одними гостями запрошеними на «Vinnytsia Jazz Fest». Цей австрійський гурт вперше про себе заявив 7 років тому на Нью-Йоркському джазовому фестивалі, де був визнаний найбільш яскравим і видовищним серед учасників. Цього року він дебютував в Україні на «Odessa Jazz Fest» і на «Vinnytsia Jazz Fest». Гурт складається з трьох учасників Маріо Рома – труба, Беате Візінгера – контрабас, Херберта Піркера – барабани. Вони виконують авангардні джазові твори написані спільно усіма учасниками. Mario Rom's Interzone – це поєднання імпровізації, спонтанності та живого спілкування, як між собою, так і з глядачем.

Останнім заявленим проектом на фестивалі був «Jazzy Latin Groove B & W». Проект був створений спеціально для «Vinnytsia Jazz Fest» в якому брали участь зірки джазу Ізраїлю, ПАР та Ямайки. Серед виконавців були вокалісти Доріт Горен (Ізраїль) Рой Янг (Ямайка), саксофон – Алекс Горен (Ізраїль), піаніст – Олександр Слуцький (Ізраїль), контрабасист – Валерій Ліпец (Ізраїль), барабанщик – Гладвін Машоко (Південа Африка).

На XXIII-му «Vinnytsia Jazz Fest» – 2019 організатори дали змогу відчувати світову авангардну джазову музику. Цьому сприяло запрошення джазових виконавців Польщі, Австрії, Ізраїлю, ПАР, Ямайки і багатьох інших країн. На фестивалі дебютували нові гурти тріо з Люксембургу «Dock in Absolute», вольний ансамбль «Voxcellence» в рамках проекту «Монюшко по-джазовому» та інші артисти.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження становлення й розвитку фестивального руху на Вінниччині, вивчення особливостей організації фестивалів, аналізу їх репертуару, виділення специфічних особливостей, можна зробити низку висновків. Одним із основних соціальних способів впливу на свідомість людини є масові заходи. Такі заходи об'єднують людей різних рангів, світоглядів та фінансового положення через захоплення до певних історичних подій, гастрономічних особливостей, інших культур. Одними з таких масових заходів є фестивалі.

Порівнюючи та аналізуючи фестивальний рух в окремих регіонах України ми знайшли спільні ознаки які притаманні таким фестивалям.

Перша спільна ознака – це наявність загальної мети. Нею може бути популяризація регіону чи міста, культурного явища, що представлене на певній території, збір коштів на відновлення пам'ятки архітектури тощо. Ми запропонували класифікацію фестивалів за тематикою, тривалістю проведення, періодичністю, джерелами фінансування тощо. Більш вузьким є поділ на гастрономічні, історичні, етнофестивалі, фестивалі присвячені певному сільськогосподарському дійству та змішані типи. Особливу увагу ми приділили мистецьким фестивалям України.

За класифікацією М.Шведа, фестивалі сучасної України, в основному, можна визначити як концептуальні. Концептуальність проектів виражається в конкретній спрямованості, яка може бути представлена в монографічних (Міжнародний фестиваль класичної музики ім. П.І. Чайковського та Н.Ф. Фон Мекк; Мистецький проект «Хорові асамблеї М. Леонтовича»), виконавських фестивалях (Всеукраїнський фестиваль-конкурс кобзарського мистецтва ім. В. Перепелюка «Струни вічності»; Естрадний дитячо-юнацький фестиваль «Музична парасолька») чи фестивалях, що базуються на певній епосі чи стилі (Джазовий фестиваль «VINNYTSIA JAZZFEST»; Форум молоді музики «Барви музики ХХ сторіччя. Авангард. Класика. Джаз»;

Міжнародний органний фестиваль «Музика в монастирських мурах», «Contemporary music days in Vinnitsya»).

Характеризуючи музичні фестивалі які склали основу для музично-фестивального руху в Україні ми віднайшли початок його народження.

Початком сучасного фестивалю ми вважаємо 90-і роки ХХ століття, коли він набуває популярності саме як альтернатива концертному сезону та резонансний засіб демонстрації культурної значущості певного просторового явища, об'єкту. Рушійною силою, що дала поштовх для поширення фестивального руху в Україні в 1990-х роках став розпад Радянського Союзу. Політика СРСР передбачала проведення конкретних тематичних заходів, тематика і зміст яких диктувало керівництво. З усуненням ідеологічного тиску утворився так званий «фестивальний бум», що спричинив появу маси різнопланових заходів в провінційних містах, в основу яких були покладені самопроголошені культурні цінності.

Фестивалі сучасної музики дозволили приєднатись сучасній українській музиці до світових художніх процесів шляхом встановлення творчих контактів між українськими митцями та впливовими західними виконавцями, критиками, видавцями й музичними менеджерами. Також фестивалі сприяли вихованню цілої плеяди композиторів і виконавців, які спеціалізуються на виконанні сучасної музики.

Проте не всі фестивалі, що проводились в 1990-х роках можна назвати сучасними. На перехід до незалежного, модерного потрібен був час.

Звертаючись до дослідження М.Шведа ми бачимо, що одні фестивалі Незалежної України продовжували традиції пленумів Спілки композиторів, використовували напрацьовані форми стосунків з державними структурами, і не мали чіткої концепції. До таких фестивалів відносимо «Київ мюзик фест», «Музичні прем'єри сезону», частково «Форум музики молодих», «Голосієве 88», «Червона Рута». Проте іншою групою фестивалів були ті, що намагались відповідати вимогам сучасності, набували нових рис, які полягали в залучені іноземних творів та зразків європейської та української класики. Одними з

перших модерних фестивалів були «Два дні і дві ночі» (Одеса) «Контрасти» (Львів), «Рок-Екзистенція» (Київ 1995), «Коловорот» (Харків 1998), «Чорноморські ігри» (1998). Вінниччина наприкінці ХХ ст. теж долучилась до становлення сучасних фестивалів.

Починаючи з 1990-х років Вінниччина поступово «пробуджувалась» від комуністичної пропаганди цінностей, що призвело з одного боку до пробудження демократичних, нових політичних, діяльних громадських сил, а з іншого до початку десятиліть масових пошуків нових форм ефективної господарської роботи, спроб регіональної стабілізації, самостійних виходів на міжнародний ринок праці.

У роботі проаналізовано перші українські фестивалі серйозної музики, що проходили у Львові («LvivMozArt»), Чернігові («Сіверські музичні вечори», присвячені творчості Бетховена), Одесі («Odessa Classics»), Харкові («KharkivMusicFest»), Радомишлі Житомирської області («Шопен фест»). Поміж вінницьких фестивалів найцікавішу історію має Вінниці «Фестиваль П.І.Чайковського і Н.Ф.фон Мекк». Було досліджено специфіку його організації, виявлено основну мету, проаналізовано репертуар виконавців. Також було стисло охарактеризовано Міжнародні дні джазової музики у Вінниці; Форум молоді музики «Барви музики ХХ сторіччя. Авангард. Класика. Джаз»; Мистецький проект «Хорові асамблеї М.Леонтовича». Фундаторами проекту «Фестиваль П.І.Чайковського і Н.Ф.фон Мекк» стали Вінницька обласна філармонія та обласне управління культури, а безпосередніми авторами – заслужений працівник культури України Віктор Клепіков та заслужений діяч мистецтв України Георгій Курков.

Особливістю цього фестивалю стали концерти-акції «Діти-дітям», спрямовані на залучення наймолодшого слухача до класичної музики. Також для популяризації класичного мистецтва і залучення до його здобутків до широкого кола слухачів окремі концерти фестивалю традиційно відбуваються в районних центрах.

Окремо ми зупинилися на молодому фестивалі «OperaFest Tulchyn», що проводився у 2019 році втретє. Організаторкою фестивалю є Заслужена артистка України, засновниця багатьох мистецьких проєктів по всій Україні – Ірина Френкель, яка також започаткувала мистецький проєкт «Малі міста – великі враження», в рамках якого й був вперше проведений оперний фестиваль в форматі open-air «OperaFest Tulchyn». Ми проаналізували репертуар та виявили специфіку цього культурного проєкту.

У роботі також досліджено особливості Міжнародного фестивалю камерної та органної музики «Музика в монастирських мурах», що проводиться з 1999 року. Фестивалі органної і камерної музики «Музика в монастирських мурах» розраховані на широке коло слухачів, тому виступи виконавців супроводжуються розповідями про композиторів та їх твори.

У Вінниці також відбуваються фестивалі сучасної музики, які також знайшли своє висвітлення у роботі, зокрема GogolFest, Contemporary music days in Vinnitsya, Vinnitsya Jazz Fest.

На сьогодні історія розвитку фестивального руху на Вінниччині тільки набирає своїх обертів. Деякі фестивалі відбуваються лише один чи декілька раз, інші – стають регулярними. Організатори мають змогу орієнтуватися не на ідеологічні директиви, а безпосередньо на запити слухачів. Саме слухач й вимагає постійного оновлення репертуару, нових виконавців, нових способів представлення музики. Це означає, що фестивальний рух на теренах нашого краю потребує свого подальшого й глибокого різностороннього вивчення.

Список використаної літератури:

1. Білоусов, А. (1995). Музична культура в облозі, але капітулювати не збирається! *Культура і життя*. (грудень).
2. Бермес, І. Л. (2015). Організаційні засади музичного фестивального руху в Україні. *Культурологічна думка*. (Випуск №8).
3. Богомолів, І. (2000). Завершення фестивалю. *Парафіяльна газета*. (грудень № 22).
4. Богомолів, І. (2000). Знову, як і торік «Музика в монастирських мурах». *Парафіяльна газета*. (жовтень № 19).
5. Богомолів, І. (2000). Найголовніше, щоб добрий початок переріс у традицію. *Парафіяльна газета*. (листопад № 31).
6. Богомолів, І. (2002). Не змовкне «Музика в монастирських мурах». *Парафіяльна газета*. (листопад № 43).
7. Бурдейна-Публіка, Т.В. (2009). *Становлення і розвиток професійних форм музичного життя Вінниччини як складової культури Подільського краю* (Автореферат канд. мистецтвознавства) Львів.
8. Великовский, С. И. (1989). *Культура как полагание смысла. Одиссей. Человек в истории*. Москва: Наука.
9. Виткалов, С. В. (2016). Фестивальний рух як культурний феномен сучасності: аналіз регіонального вектора. *Культура України*. (Серія: Культурологія №52). Рівне.
10. Габчак, Н. Ф. (2013). Фестивальний туризм Закарпаття та його регіональна політика. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка* 44.
11. Гоблик-Маркович, Н. М. (2013). Географія фестивалів Закарпаття. *Науковий вісник НЛТУ України* (Випуск №23).
12. Закович, М. М. (2006). *Культурологія : українська та зарубіжна культура. Навчальний посібник*. Київ: Знання.

13. Зуєв, С. (2007). *Сучасний культурний простір та семіотика музичного фестивалю (на матеріалах Харкова)*. (Автореферат канд. мистецтвознавства) Харків.
14. Іскра, С.І. (2009). Роль інститутів РКЦ у поширенні традицій органного музикування на Поділлі. *Мистецтвознавчі записки. Збірник наукових праць КНУКіМ*. (Випуск №21). Київ.
15. Кравченко, О. В. (2011). Культурна політика в парадигмах сучасності. теоретико-методологічні аспекти культурологічної інтерпретації. *Науковий вісник ХДАК*. Харків.
16. Корнієнко, В. В. (2006). Державна культурна політика України в контексті євроінтеграційних викликів ХХІ ст. *Культуротворча парадигма українського націєтворення: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ.
17. Кримський, С. Б. Діяльність та культура. Інтернет ресурс. Код доступу: www.nbu.gov.ua/.../01_krymsky_sb.pdf
18. Крипчук, М. В. (2013). Розвиток сучасних фестивалів мистецтв на Луганщині початку ХХІ століття. *Мистецтвознавчі записки*. (Випуск №24).
19. Лапчук, О. (2015). Фестивальне життя Луцька на зламі тисячоліть: як це відбувалося. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. (Історичні науки №7). Луцьк.
20. Левит, С. Я. (1998). Культурологія. ХХ век. *Енциклопедія в двох томах*. Інтернет ресурс. Код доступу: <http://psylib.org.ua/books/levit01/index.htm>
21. Литовка, О. (2013). Фестивальний рух України періоду її незалежності. *Вісник КНУКіМ*. (Серія: Соціальні комунікації №2). Київ.
22. Московічова, Ю. О. (2014). Фестивально-конкурсний рух на Вінниччині: динаміка розвитку. *Культура і сучасність*. (Випуск № 1). Вінниця.
23. Московічова, Ю. О. (2017). Сучасні тенденції музичних фестивалів Вінниччини. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. (Мистецтвознавство №24). Інтернет ресурс. Код доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrkm_2017_24_22

24. Набоков, Р. Г. (2013). Фестиваль у контексті святково-сміхової культури. *Культура України*. (Випуск №43). Київ.
25. Онацький, М. Ю. (2016). Сучасний стан та перспективи розвитку фестивального туризму у місті Харкові. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. (Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм №5). Харків.
26. Пискач, А. (2011). Фестивальний рух у культурному житті України кінця ХХ – початку ХХІ ст.: нефольклорні тенденції. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. (том № 2). Рівне.
27. Пчелінцева, Л. І. (2015). Основні тенденції розвитку фестивалів сучасного мистецтва в Києві кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. Київ.
28. Сергієнко, О. (2011). До питання конкурсно-фестивального руху народників Львівщини (кінець ХХ – початок ХХІ століття). *Збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. (Випуск №2). Дрогобич.
29. Сечковський, А. (2019). Dock in Absolute (Люксембург). Інтернет ресурс. Код доступу : <http://www.jazzinodessa.com/musician/Dock-in-Absolute-Lyuksemburg-85>.
30. Сичова, О. В. (2013). Сучасні тенденції фестивального руху Криму. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. (Випуск №4).
31. Студенець, Н. В. (1997). *Хатній настінний розпис Поділля*. (Автореферат канд. мистецтвознавства) . Львів.
32. Трунова, І. М. (2014). Деякі аспекти проведення культурно-мистецьких фестивалів у Хмельницькій області: початок ХХІ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. (Випуск №1). Хмельницький.

33. Узунова, Л. В. (2003). *Возрождение традиционных праздников и обрядов в современных условиях культурной жизни Крыма* (Автореферат канд. мистецтвознавства) Сімферополь.
34. Усенко, Н. О. (2013). Мультимедіа в мистецькому процесі Харкова (на прикладі фестивалю молодіжних проєктів «Non Stop Media»). *Вісник ХДАДіМ. Мистецтвознавство. Архітектура* (Випуск №1). Харків.
35. Фільц, Б. М. (1982). Музичні цехи на Україні (XVI-XIX ст.). *Українське музикознавство* (Випуск №17). Київ.
36. Хрома, Г. (2002). Фольклорні фестивалі України і проблеми сценічного втілення фольклору. *Вісник КНУКіМ* (Випуск №6). Київ.
37. Чубіна, Т. Д. (2008). Театр Потоцьких у Тульчині: основні віхи. Інтернет ресурс. Код доступу: <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/naukpraci/history/2008/83-70-23.pdf>.
38. Чуйко, О. Д. (2005). *Культура монастирів Галичини в контексті суспільно-історичних процесів XVI- XIX століть* (Автореферат канд. мистецтвознавства) Львів.
39. Шамаєва, К. І. (1992). Музыкальное образование на Украине в первой половине XIX века. Київ.
40. Шамаєва, К. І. (1995). Музичний просвітитель з Поділля. *Український музичний архів: документи і матеріали з історії музичної культури* (Випуск №1). Київ.
41. Швед, М. (2005). *Тенденції розвитку міжнародних фестивалів сучасної музики в Україні на новому етапі (1990–2005 рр.)*. (Автореферат канд. мистецтвознавства). Львів.
42. Шевчук, О., Якименко, Н. (1992). *Концертне життя . Історія української музики. В 6-ти томах* (том 4). Київ.
43. Шейко, В. М. (2001). Культура України в роки незалежності. *Культура України* (Випуск №8). Харків.
44. Шейковський, К. В. (1860). *Побут подолян* (Випуск №1). Київ.

45. Шиманський, П. Й. (1999). *Музичне життя Волині 20-30-х років ХХ століття*. (Автореферат канд. мистецтвознавства). Київ.
46. Шукліна, С. О. (2004). *Освітня та культурницька діяльність органів місцевого самоврядування й громадськості Таврійської губернії (друга половина ХІХ - початок ХХ століть)*. Київ.
47. Яворський, Е. Н. (2003). *Зоряний шлях національної філармонії України: Історія. Минуле. Сучасне*. Київ.